

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PŘECHYLOVÁNÍ NÁZVŮ POVOLÁNÍ V SOUČASNÉ ŠPANĚLŠTINĚ
(KORPUSOVÁ ANALÝZA)

Vedoucí práce: PhDr. Jana Pešková, Ph.D.

Autor práce: Karolína Chvátalová

Studijní obor: SJEMO

Ročník: 3.

2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 3.5.2017

.....

Karolína Chvátalová

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovat paní doktorce PhDr. Janě Peškové, Ph.D. za její vřelý lidský přístup, ochotu a cennou pomoc, kterou mi během psaní této práce poskytovala. Dále děkuji své rodině, příteli a nejlepší kamarádce, kteří mi vždy v případě potřeby podali pomocnou ruku.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá přechylováním názvů povolání v současné španělštině a je rozdělena na dvě části. V teoretické části jsou shrnuty principy přechylování profesí v současné španělštině a dále porovnání španělských gramatik, které se tomuto tématu věnují. V praktické části jsou uvedeny výsledky výzkumu, kde byly zkoumány jednotlivé výrazy. Tento výzkum byl prováděn za pomoci španělských synchronních korpusu CORDE, CREA a CORPES XXI.

Annotation

The bachelor thesis *Female and male gender of nouns of professions (analysis based on corpus data)* is divided into two parts. The theoretical part sums up the rules for gender inflection of professions in present-day Spanish. The theoretical part presents a comparison of various Spanish grammar books, which deal with this topic. The section dedicated to the practical results attained from the research was completed by analysing selection of nouns of professions. This research was carried out with the aid of the synchronous Spanish corpus: CORDE, CREA and CORPES XXI.

Obsah

Úvod.....	8
1. Teoretická část.....	9
1.1 Vymezení pojmu přechylování	9
1.2 Důvod používání přechylování	9
1.3 Definice: rod podstatných jmen podle gramatik	10
1.4 Vymezení pojmu: rod podstatných jmen	11
1.5 Využití rodu mužského pro označení obou pohlaví podle DPD.....	12
1.6 Tvoření ženského rodu u profesí, funkcí, titulů a jiných aktivit podle DPD ...	13
2. Výskyt přechylování ve španělských gramatikách od 15. století až po současnost	16
2.1.1 15. století.....	16
2.1.2 Elio Antonio de Nebrija: Gramática castellana	16
2.2 16.století.....	17
2.2.1 Juan de Valdés: Diálogo de la lengua	17
2.2.2 Bartholomaeus Gravius: Gramática de la lengua vulgar de España.....	18
2.3 17. století.....	18
2.3.1 Gonzalo Correas: Trilingue de tres artes de las tres lenguas castellana, latina, i griega, todas en romanze	18
2.4 18. století.....	19
2.4.1 Benito Martínez Gómez Gayoso, Gabriel Ramírez: Gramatica de la lengua castellana: reducida a breves reglas.....	19
2.4.2 Benito de San Pedro: Arte del Romance castellano dispuesta según sus principios generales y el uso de los mejores autores	19
2.4.3 Real Academia Española: Gramática de la lengua castellana	20
2.4.4 Real Academia Española: Gramática de la lengua castellana	21
2.5 19. století.....	22
2.5.1 Juan Manuel Callera, Pedro Antonio de Praiz: Elementos de gramática castellana	22
2.5.2 Antonio Martínez de Noboa: Nueva gramática de la lengua castellana: según los principios de la filosofía gramatical	23
2.5.3 Vicente Salvá: Gramática de la lengua castellana según ahora se habla ..	23
2.5.4 Real Academia Española: Gramática de la lengua castellana	24
2.5.5 Matias Salleras: Gramática razonada de la lengua española	26
2.6 20. století.....	26
2.6.1 José Maria Pontes y Fernández: Gramática de la lengua española.....	26
2.6.2 Real Academia Española: Gramática de la lengua castellana	27

2.6.3	Juan Alcina Franch, José Manuel Blecua: Gramática española	28
2.7	21. století.....	32
2.7.1	Real Academia Española: Nueva gramática de la lengua española.....	32
3.	Praktická část.....	34
3.1	El azafato.....	34
3.2	La jueza/la juez	37
3.2.1	La jueza.....	37
3.2.2	La juez.....	40
3.3	La médica/la médico	43
3.3.1	La médica.....	44
3.3.2	La médico	47
3.4	El modisto/el modista.....	49
3.4.1	El modisto	50
3.4.2	El modista	52
	Závěr	58
	Resumé.....	63
	Seznam použité literatury	65
	Elektronické zdroje	66

Úvod

Stejně jako společnost, i jazyky se neustále mění a vyvíjí. Můžeme zaznamenat, že v minulých stoletích nebyl vývoj zdaleka tak rychlý jako dnes. K tomuto rychlému tempu samozřejmě přispívá proces globalizace, kdy ke změnám dochází ze dne na den. Naše společnost se neustále vyvíjí a mění a jazyk se těmto změnám musí přizpůsobovat.

Na následujících stránkách se budu zabývat tématem *Přechylování názvů povolání v současné španělštině (korpusová analýza)*. Toto téma je mi blízké hlavně z toho důvodu, že po čas mého pobytu ve Španělsku jsem si všimla problematiky nerovnosti mezi muži a ženami, machismu a jako reakce žen na tento problém, feminismu. Tento problém je dán historicky, neboť postavení žen v dobách minulých ve Španělsku (a nejen tam) bylo velice odlišné od toho současného. Je pravda, že ženy musely za svá práva po celou dobu bojovat a ani dnes nejsou v mnoha ohledech brány jako rovné mužům, ať se jedná o sféru ekonomickou, právní, kulturní, profesní atd.

Díky vývoji společnosti a výše zmíněné problematice, se začaly přechylovat názvy povolání, které byly v minulosti doménou mužů. V této práci se zaměřím právě na tyto změny, které proběhly zejména v minulém století a budu zkoumat, kdy došlo ke zlomu a od kdy se zkoumaná povolání začala přechylovat, zda jsou konkrétní tvary uznávané *Real Academia Española* a v jakém typu textu se poprvé objevily. V teoretické části osvětlím, co je to přechylování a rod podstatných jmen a samozřejmě také nebude chybět tvoření protějšku ženského rodu k výrazům rodu mužského a naopak. Hlavními zdroji mé práce budou *Diccionario panhispánico de dudas*, *Nueva gramática de la lengua española* vydaná Real Academia Española v roce 2009 a *Gramática española* od Juana Alciny Francha a Josého Manuela Blecui, 1975.

V praktické části této práce vyberu několik názvů historicky zajímavých profesí a budu zkoumat vývoj těchto slov. Budu se orientovat především na názvy profesí, jenž byly v minulosti spíše mužskou záležitostí, do nichž ženy začaly pronikat relativně nedávno. Ve výzkumu se budu opírat o jednojazyčné korpusy CREA a CORPES XXI, dále o literaturu, kterou jsem již zmínila v teoretické části.

1. Teoretická část

1.1 Vymezení pojmu přechylování

Podle *Jazykové příručky Ústavu pro jazyk český, Akademie věd České republiky* se pojmem přechylování rozumí „*tvoření protějšku ženského rodu k výrazům rodu mužskému, zcela výjimečně též tvoření výrazů rodu mužského k výrazům rodu ženského.*“¹

1.2 Důvod používání přechylování

Jak uvádí Alonso a Furio Blasco (2007:3), ještě ve 20. století jsme se mohli setkat se stereotypem rodiny, kde muž pracoval a zajišťoval ji po ekonomické stránce a žena měla na starosti děti a chod domácnosti. Studium bylo do počátku 20. století prakticky vyhrazeno mužům a s ním také velká většina zaměstnání. Ve Španělsku jsme se s tímto jevem setkávali až do roku 1975, tedy do konce období Frankismu. Největší změny nastaly právě po pádu tohoto režimu, kdy se žena začala čím dál více uplatňovat na trhu práce. Stejně jako se pro ženy zpřístupňovala studia, začaly se otevírat i nové pracovní možnosti. Prestižní profese jako advokát, právník nebo doktor už zdaleka nebyly doménou výhradně mužů. Masivní nástup žen do povolání, jež byly v minulosti vyhrazeny pouze mužům, způsobil jednu z největších sociálních změn. V 21. století se ženy již plně uplatňují v sociálních, politických a ekonomických oblastech práce².

Stejně jako společnost, i jazyk se musel přizpůsobit novým sociokulturním změnám a stále se přizpůsobuje. V současnosti je správné označení profesí nezbytností a přechylování je významným nástrojem k dosažení jakési „rovnosti“ mezi mužem a ženou v běžném životě a také v lingvistice.

Jak uvádí Alcina Franch a Manuel Blecua (1975:520) názvy ženských povolání byly tradičně používány pro pojmenování ženy profesionála (*la médica*), který vykonával určité zaměstnání. V případě, že žena zastávala pozici, která byla vyhrazena mužům, vznikla potřeba pojmenování této profese a vedle tradičního významu-manželka profesionála, se utvořil nový význam pro označení ženy, která vykonává toto povolání. Koexistence těchto dvou významů se zejména v učeném jazyce potýkala s obtížemi a pro odlišení těchto dvou významů, se označení pro manželku profesionála odvozovalo od

---

¹ AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY: *Internetová jazyková příručka-Ústav pro jazyk český* [online]. [cit. 5. 3. 2017]. Dostupné z:

<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=700&dotaz=co%20je%20to%20p%C5%99echylov%C3%A1n%C3%AD>

mužského rodu se změnou koncovky *-o* na *-a* (*el médico/la médica*), zatímco označení ženy, která zastávala tuto pozici se spokojilo se změnou členu (*el médico/la médico*). Podle Real Academia Española (2009:105) téměř zanikl první význam, tedy označení manželky profesionála a oba tvary (*la médica/la médico*) se aktuálně používají pro označení ženy, která vykonává danou profesi.

1.3 Definice: rod podstatných jmen podle gramatik

V této kapitole se budu věnovat otázce, co je to rod podstatných jmen. Abychom lépe porozuměli, co je to přechylování, je potřeba si vysvětlit problematiku rodu podstatných jmen z pohledu španělského jazyka.

První gramatika *Real Academia Real Española* je *Gramática de la lengua castellana*, publikovaná v roce 1771 a ta definuje rod podstatných jmen následovně:

*Nuestra lengua solo conoce dos géneros en los nombres, el uno masculino, y el otro femenino. El primero conviene á los hombres, y animales machos, y el segundo á las mugeres y animales hembras. Estos son los primitivos, y verdaderos nombres de género masculino, y femenino, porque su significado distingue los dos sexos.*³

Jako druhý příklad gramatiky jsem vybrala *Gramática española*, od Juana Alciny Francha a Josého Manuela Blecui z roku 1975. Ti definují rod podstatných jmen takto:

*El género es una clase de morfemas que sirve (a) para actualizar un determinado morfema lexemático como nombre sustantivo o adjetivo, (b) para, juntamente con el número y el artículo, marcar la concordancia, y (c) para, en algunas realizaciones, aportar información sobre el sexo y otros aspectos de la realidad que representa el lexema mediante la oposición de los morfos del sistema.*⁴

Nejnovější gramatika, *Nueva gramática de la lengua española* vydána *Real Academia española* v roce 2010 popisuje rod podstatných jmen následovně:

*El género es una propiedad de los nombres y de los pronombres que tiene carácter inherente y produce efectos en la concordancia con los determinantes, los cuantificadores, los adjetivos, y, a veces, con otras clases de palabras.*⁵

---

³ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Gramática de la lengua castellana*, Madrid, 1771, s. 81.

⁴ ALCINA FRANCK, Juan a José Manuel BLECUA: *Gramática española*, Barcelona, 1975, s. 513-514.

⁵ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Nueva Gramática de la Lengua Española*, Madrid, 2009, s. 81.

Lze vypořádat, že ani za dvě stě let se definice rodu podstatných jmen výrazně nezměnila a nedošlo k žádnému novému objevu. V každém případě lze vidět rozdíl v odlišném pojetí první gramatiky, která rod podstatných jmen charakterizuje velmi zjednodušeně. Naopak v gramatice z roku 1975 pozorujeme její morfologicky zaměřenou definici.

1.4 Vymezení pojmu: rod podstatných jmen

V této části budu charakterizovat rod podstatných jmen podle nejaktuálnějšího zdroje, k čemuž použiji *Diccionario panhispánico de dudas (dále jen DPD)*.

Podle DPD⁶ má španělský jazyk, na rozdíl od jazyka českého, pouze dva rody, a to rod mužský a ženský. Oproti tomu v češtině a mnoha dalších jazycích se potýkáme také s rodem středním (neutro). Pokud podstatné jméno označuje živou bytost, je žádoucí, aby pro různé rody existovaly různé tvary, které by je od sebe bezpečně odlišily, podle jejich biologické diference pohlaví. Nejjednodušším způsobem je přidání koncovky nebo přípony vyjadřující příslušnost pohlaví ke stejnému kořenu slova, jako k tomu dochází u těchto příkladů: *profesor/profesora, camarero/camarera, conde/condesa*. Nejčastějším způsobem, kterým španělština odlišuje rod mužský od ženského, je pomocí přidáním koncovek *-o, -a*. Další variantou je použití různých kořenů k vyjádření odlišnosti pohlaví (heteronymie), například *hombre/mujer, caballo/yegua*. Přesto se ale setkáváme s případy, kdy existuje pouze jediná platná forma pro poukázání na živé bytosti ženského i mužského rodu. Jedná se o společná podstatná jména označující oba dva rody (*a*) pouze se změnou členu (*el/la pianista*) a (*b*) *epicenos*-podstatná jména označující obě dvě pohlaví bez odlišení (*la víctima*), (*c*) *ambiguos*-podstatná jména s dvojím rodem (*el/la mar*). Tyto typy si jednotlivě rozebereme podle aktuálních informací z DPD⁷:

- a) Jedná se o podstatná jména se shodným tvarem pro označení obou rodů. Rozdíl v pohlaví můžeme vypořádat v každé konkrétní výpovědi podle členu a shody s přídatným jménem, například *el pianista/la pianista, buen artista/ buena artista, el cantante/la cantante*.

---

⁶ Diccionario panhispánico de dudas. [online]. [cit. 25.2.2017]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/srv/search?id=Tr5x8MFOuD6DVTIDBg>

⁷ Diccionario panhispánico de dudas. [online]. [cit. 25.2.2017]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/srv/search?id=Tr5x8MFOuD6DVTIDBg>

- b) Podstatná jména označující obě dvě pohlaví bez odlišení můžeme najít také v češtině. Nejvýstižnějším příkladem je slovo *miembro (člen)*. *Miembro* se používá jak pro člena muže, tak pro ženu. Dalším příkladem může být slovo *víctima (oběť)*, u kterého platí identická pravidla. Pokud bychom chtěli vyjádřit rod tohoto substantiva, museli bychom přidat více informací do výpovědi, například: *la víctima, un hombre de edad mayor*.
- c) Podstatná jména s dvojím rodem obvykle vyznačují neživotné předměty a připouští použití jednoho nebo druhého rod, aniž by se změnil význam slova *el mar/la mar, el voda/la vodka*. Použití rodu závisí na úrovni jazyka, místním nářečí nebo osobních preferencích. Neměli bychom si je však plést se slovy, u kterých při změně členu dojde ke změně významu slova, například *el editorial/la editorial*.

Nejspolehlivějším indikátorem pro odlišení pohlaví je člen, který podstatná jména doprovází. Pokud je před substantivem člen *-el*, bude rodu mužského a pokud je před substantivem člen *-la*, jedná se o slovo rodu ženského.

1.5 Využití rodu mužského pro označení obou pohlaví podle DPD

Jak je uváděno v DPD⁸, substantiva rodu mužského neoznačují pouze živé bytosti mužského pohlaví, ale také zastřešují určitou skupinu bez ohledu na pohlaví jedinců, kteří se v ní nacházejí, například: „*El hombre el es único animal racional,*“ nebo *los alumnos*. V prvním příkladu je zjevné, že pojem *hombre* neoznačuje pouze muže, ale také ženy. Druhý příklad může být chápán jako celek, kteří tvoří studenti-chlapci nebo kolektiv, který je tvořený jak chlapci, tak děvčaty. Kvůli důvodům politické korektnosti, nikoliv kvůli jazykové, se v poslední době začalo využívat zmínky rodu ženského u slov, které poukazují na oba dva rody, například *los alumnos y alumnas*.

Bohužel se zapomíná, že ve španělském jazyce se využívá rodu mužského pro označení smíšených skupin a nejedná se o diskriminační záměr, ale jedná se o pouhé jazykové pravidlo, které nám umožňuje určitou „ekonomičnost“ jazyka.

Abychom se vyhnuli zdlouhavému opakování a abychom se drželi tohoto nového zvyku, kdy je třeba zmiňovat nejen muže, ale i ženy, začalo se využívat na plakátech a

---

⁸ Diccionario panhispánico de dudas. [online]. [cit. 25.2.2017]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/srv/search?id=Tr5x8MFOuD6DVTIDBg>

oběžnících symbolu @, který nám dovoluje zahrnout v jednom slově jak ženy, tak muže, například *chic@s*.

1.6 Tvoření ženského rodu u profesí, funkcí, titulů a jiných aktivit podle DPD

Jak uvádí DPD⁹, třebaže u označení rodu ženského u profesí, funkcí a titulů hrají velkou roli otázky formálního charakteru-etymologie a koncovka u rodu mužského, můžeme stanovit následující normy, které splňují morfologická kritéria. Je třeba brát v potaz také sociokulturní prostředí a historii, protože v některých případech se jedná o profese, která byli tradičně zastávány muži:

- a) U profesí, u kterých je tvar mužského rodu zakončen koncovkou *-o*, se typicky tvoří ženský rod nahrazením této koncovky koncovkou *-a*. Existují výjimky jako *piloto*, *modelo a testigo*, které mají shodný tvar pro obě pohlaví a příslušnost k rodu poznáme pouze podle členu před substantivem, *el/la piloto*, *el/la modelo*, *el/la testigo*. Identicky se chovají i slova, pocházející ze zkrácenin, *el/la fisio*, *el/la otorrino*. V některých případech ztvárňuje ženský rod přípona *-isa*, protože forma ženského rodu pochází přímo z latiny s touto příponou, například *diácono/diaconisa* a výjimečně se můžeme setkat se slovy, která mají v ženském rodě dva tvary, jeden s koncovkou *-a* a druhý s příponou *-isa*, *-esa*, například *diabla/diablesa*.
- b) Tvary profesí končící v mužském rodě na *-a*, fungují ve své většině jako shodné pro oba rody, *el/la atleta*, *el/la guía*, *el/la terapeuta*¹⁰. V některých případech se využívá přípona *-isa*, *-esa* z etymologických důvodů, např. *papá/papisa*. U slova *poeta* je možné tvořit tvar ženského rodu dvojitým způsobem, přidáním koncovek *-a* nebo *-isa*, *poeta/poetisa*. Stejně tak má dva tvary slovo *guarda*, v ženském rodě, *la guarda/guardesa*. Profese končící příponou *-ista* mají také společný tvar pro oba dva rody, *el/la electricista*, *el/la taxista*. Výjimkou se v nedávné době stalo slovo *modista*, jehož tvar sloužil pro oba rody, nicméně se časem změnilo v mužském rodě na tvar *modisto* a tvar *modista* byl přenechán pro označení žen.
- c) Názvy profesí, které končí na *-e* mají často jediný tvar (*el/la conserje*, *el/la cicerone*), který je platný pro oba rody v souladu s adjektivy, která končí stejnou

⁹ Diccionario panhispánico de dudas. [online]. [cit. 25.2.2017]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/srv/search?id=Tr5x8MFOuD6DVTIDBg>

¹⁰ Muži by se na nás mohli obrátit s otázkou: „Proč neexistuje také forma *el terapeuta* nebo *el guía*?“

příponou (*amable, fiable*). Některé názvy profesí končící na *-e* mají specifickou formu pro vytvoření ženského rodu a jsou zakončeny příponami *-esa, -isa, -ina* (*alcalde/alcaldesa, sacerdote/sacerdotisa, héroe/heroína*). Málodky se upevnila forma ženského rodu s koncovkou *-a* (*jefe/jefa, sastre/sastra, cacique/cacica*). Do této skupiny patří také substantiva se zakončením na *-ante* a *-ente*, která pocházejí zpravidla z latiny a která se z velké části chovají jako společná pro oba dva rody (*el/la agente, el/la conferenciante, el/la dibujante*). U některých z těchto substantiv byl vytvořen tvar pro rod ženský, jako je tomu u příkladů *clienta, dependienta, presidenta*. Někdy se mohou používat oba tvary za předpokladu významových odchylek: *la gobernante* (žena, která vládne zemi) a *la gobernanta* (pokojská).

- d) Malé množství názvů povolání je zakončeno na *-i* nebo *-e* a jsou chápány také jako společná pro oba rody, *el/la maniquí, el/la saltimbanqui, el/la gurú*.
- e) Co se týká substantiv zakončených na *-y*, tvar ženského rodu od slova *rey* je *reina*, ale v modernějším pojetí se názvy povolání zakončené na *-y* chovají jako společné pro oba rody se změnou členu (*el/la yóquey*).
- f) Tvar ženského rodu u substantiv, která v mužském rodě končí na *-or*, vytvoříme přidáním koncovky *-a* (*escritor/escritora, profesor/profesora*). V některých případech, kdy forma ženského rodu pochází přímo z latiny, přidáváme příponu *-triz* (z latiny *-trix, -tricis*) jako například u *actor/actriz, emperador/emperatriz*.
- g) Substantiva zakončená na *-ar, -er* (*el/la militar, el/la chofer*) rovněž jako malé množství těch, která končí na *-ir, -ur* (*el/la faquir, el/la augur*), se používají jako společná pro oba rody, ale existují výjimky, kdy je rod ženský vyjádřen příponami *-esa, -a* (*juglar/juglaresa*).
- h) Substantiva s přízvukem na poslední slabice, končící na *-n* a *-s*, obvykle tvoří tvar rodu ženského přidáním *-a* (*bailarín/bailarina, anfitrión/antitriona*). Výjimku můžeme najít u slov *barón* a *histrión*, kde přidáváme příponu *-esa* a *-isa*, respektive nám vznikne *baronesa* a *histrionisa*. Další výjimku tvoří slovo *rehén*, které je exkluzivně rodu mužského anebo společné (*el/la rehén*) a *edecán*, které je také společné pro oba rody (*el/la edecán*). Oproti tomu slova, která mají přízvuk na předposlední slabice, se chovají jako společná pro oba rody (*el/la barman*).
- i) Pojmenování profesí zakončená v mužském rodě na *-l* nebo *-z* jsou svým tvarem pro obě pohlaví shodná, například *el/la consúl, el/la juez*. Tyto profese mají zvukovou shodu s přídavnými jmény. U některých z těchto substantiv se úspěšně

etabloval tvar rodu ženského s koncovkou *-a*, *juez/jueza*, *aprendiz/aprendiza*, *concejal/concejala*, *bedel/bedela*.

- j) Názvy profesí zakončené na jiné souhlásky než ty, které jsou uvedené výše, mají jeden tvar pro oba rody, *el/la chef*, *el/la médium*, *el/la pivot*. Výjimkou je substantivum *abad*, u kterého lze vytvořit rod ženský přidáním přípony *-esa* → *abadesa*.
- k) Substantiva označující profese v rámci vojenského hodnostního žebříčku jsou nezávisle na své koncovce společná pro oba dva rody: *el/la caba*, *el/la brigada*, *el/la teniente*, *el/la brigadier*, *el/la capitán*, *el/la coronel*, *el/la alférez*. Stejně se chovají substantiva, kdy název hudebního nástroje označuje osobu, která na něj hraje: *el/la corneta*, *el/la contrabajo*. Nakonec zde stojí substantiva složená ze dvou nebo více slov: *el/la sobrecargo*, *el/la cazatalentos*, *el/la correveidile*.
- l) V případě, že je název profese tvořen ze dvou slov, substantiva a adjektiva, obě dvě složky musí být v ženském nebo v mužském rodě, podle toho, jestli se odkazujeme na muže, či ženu: *la primera ministra*, *una intérprete jurada*, *una detective privada*.

2. Výskyt přechylování ve španělských gramatikách od 15. století až po současnost

V této kapitole teoretické části se budu zabývat tím, kdy se poprvé v gramatikách začíná uvažovat o problematice přechylování, popřípadě také o rodu. Dalším úkolem bude získávání informací o substantivech označujících povolání. Pro tuto část budu sbírat informace z gramatik, z nichž nejstarší pochází z konce 15. století. Některé gramatiky byly psány ručně, kvůli čemuž jsem měla problém některé gramatiky „rozluštit“.

Všechny použité gramatiky jsem studovala na svém pracovním pobytu v Madridu, kde jsem vykonávala praktickou stáž na českém velvyslanectví. Tato stáž pro mě byla obrovským přínosem nejen co se týče pracovních zkušeností, ale také jsem měla možnost pracovat s dokumenty v *Biblioteca Nacional de España*¹¹ v Madridu. Tato přísně střežená knihovna měla většinu dokumentů v depozitáři a pro nahlédnutí do takových děl musela být podána speciální žádost. Většinu zdrojů jsem čerpala z elektronické knihovny *Biblioteca Nacional de España*, z *Biblioteca Digital Hispánica*.¹² Velká část dokumentů byla v této knihovně dostupná, a proto jsem čerpala zejména z děl v elektronické podobě.

V badání budu postupovat chronologicky od nejstarších gramatik až po ty současné. Během tohoto úkolu se budu snažit porovnávat jednotlivé gramatiky a snažit se analyzovat, kdy se jaké výrazy začaly používat.

2.1.1 15. století

2.1.2 Elio Antonio de Nebrija: *Gramática castellana*, 1492

Zcela první španělskou gramatikou je *Gramática castellana* od autora Elia Antonia de Nebrija. Jedná se o první gramatiku španělštiny a byla vydána v 15. století (1492). Pojetí rodu podle Elia Antonia de Nebrija je velice zajímavé, protože podle něj existuje sedm rodů:

*Género en el nombre es aquello porque el macho se distingue de la hembra y el neutro de entreambos. Son siete géneros: masculino, femenino, neutro, común de dos, común de tres, dudoso, mezclado.*¹³

---

¹¹ <http://www.bne.es/es/Inicio/>

¹² <http://www.bne.es/es/Catalogos/BibliotecaDigitalHispanica/Inicio/index.html>

¹³ NEBRIJA, Elio Antonio de: *Gramática castellana*, Salamanca, 1492, libro tercero.

Autor nadále vysvětluje pojmenování rodů. Urodu *común de dos* se setkáváme částečně s naší problematikou přechylování. Nebrija popisuje rod *común de dos* následovně:

*Común de dos es aquel con que se ajunta estos dos artículos el, la, como el infante, la infante, el testigo, la testiga.*¹⁴

Můžeme si všimnout, že slovo *testigo*, které se v současné době přechyluje pouze pomocí členu *el/la*, nikoliv změnou koncovky *-o* na *-a*, bylo v minulosti psáno v mužském rodě *el testigo* a v ženském rodě *la testiga*. Tvar *la testiga* není v současné době uznávaný RAE, ale v minulosti byl tento tvar běžně používán. Je pozoruhodné, že již v první gramatice se setkáváme s přechylováním, ačkoliv se nejedná o název profese.

2.2 16.století

Je pochopitelné, že čím dále se posouváme po časové přímce do minulosti, tím je počet dochovaných gramatik menší. Z 16. století se dochovaly pouze dvě gramatiky, které by mohly sloužit pro naše účely. První z nich je *Diálogo de la lengua* od Juana de Valdés z roku 1535 a druhou je *Gramática de la lengua vulgar de España* od Bartholomaea Gravia z roku 1559.

2.2.1 Juan de Valdés: Diálogo de la lengua, 1535

Toto dílo je psané ručně, a proto je velmi těžké jej číst. Nejedná se o standardní gramatiku s definicemi, ale je to spíše dialog, kdy autor vysvětluje cizincům principy španělštiny, zejména fonetiky, lexikologie, stylistiky a gramatiky. O rodu není v díle žádná kapitola, ale s touto problematikou se můžeme setkat v pasáži, kdy Valdés vysvětluje učencům použití členů ve španělštině:

*Él, ponemos con el nombre masculino, diciendo el hombre, y la ponemos con los nombres femeninos, la mujer, y lo, juntamos a los nombres neutros, diciendo, lo bueno.*¹⁵

Při pojednávání autora o slovech s hebrejským původem zmiňuje slovo *abadesa*¹⁶, což nám slouží jako důkaz o přechylování tohoto substantiva již v 16. století, kdy se odvozovalo od slova *abad*.

---

¹⁴ NEBRIJA, Elio Antonio de: *Gramática castellana*, Salamanca, 1492, libro tercero.

¹⁵ VALDÉS, Juan de: *Diálogo de la lengua*, 1535, s. 27.

¹⁶ VALDÉS, Juan de: *Diálogo de la lengua*, 1535, str. 27

2.2.2 Bartholomaeus Gravius: Gramática de la lengua vulgar de España, 1559

Další gramatikou datovanou z 16. století je *Gramática de la lengua vulgar de España* od Bartholomaea Gravia a byla vydána v roce 1559. Gramatika bohužel neobsahuje záznamy o přechylování, nicméně autor interpretuje rod podstatných jmen následovně:

*Los nombres de esta lengua vulgar solamente se hallan de dos generos: o en el genero viril o en el mugeril, porque neutros o no los tiene o se comprenden bajo del masculino. Los unos y los otros tienen varias sus finales.*¹⁷

Můžeme pozorovat rozdíl mezi definicemi Bartholomaeuse Graviuse a Elia Antonia de Nebrija. Zatímco Nebrija uvádí 7 rodů podstatných jmen, Gravius se omezuje pouze na 2 rody.

2.3 17. století

2.3.1 Gonzalo Correas: Trilingue de tres artes de las tres lenguas castellana, latina, i griega, todas en romanze, 1627

V 17. století bylo napsáno jen velmi malé množství děl pojednávajících o španělském jazyce a pro naše účely lze využít toliko jedinou gramatiku z tohoto období, kterou je *Trilingue de tres artes de las tres lenguas castellana, latina, i griega, todas en romanze* od Gonzala Correase z roku 1627. Autor v tomto díle porovnává latinu, řečtinu a španělštinu, a kromě gramatiky se zabývá dalšími jazykovědnými disciplínami.

V díle se nevyskytují zmínky o přechylování, ale lze najít vlastnosti substantiv, mezi které neodmyslitelně patří rod podstatných jmen:

*Los Generos son tres, Masculino, Feminino, i neutro: el Masculino para el varón ó macho, i los nombres que le sigen: El Feminino para la hembra, i los de su vando: El Neutro para el adjetivo que hazemos sustantivo neutral, sin declarar macho ni hembra.*¹⁸

U této gramatiky můžeme zpozorovat další rozdíl od ostatních zmíněných gramatik, neboť zde autor uvádí tři rody: mužský, ženský a střední.

---

¹⁷ GRAVIUS, Bartholomaeus: *Gramática de la lengua vulgar de España*, Lovaň, 1559, libro segundo

¹⁸ CORREAS, Gonzalo: *Trilingue de tres artes de las tres lenguas castellana, latina, i griega, todas en romanze*, Salamanca, 1627, s. 13.

2.4 18. století

18. století nabízí o něco širší škálu gramatik, ze kterých můžeme vyzdvihnout historicky první gramatiku vydanou Real Academia Española, *Gramática de la lengua castellana* z roku 1771. Kromě této významné gramatiky se seznámíme s dalšími třemi díly. Můžeme si všimnout časové prodlevy mezi vydáním gramatik *Trilingue de tres artes de las tres lenguas castellana, latina, i griega, todas en romanze* a *Gramatica de la lengua castellana: reducida a breves reglas*, která přesahuje délku 130 let. Z tohoto období nepochází žádná gramatika.

2.4.1 Benito Martínez Gómez Gayoso, Gabriel Ramírez: Gramatica de la lengua castellana: reducida a breves reglas, 1769

Pokud bychom postupovali chronologicky, nejstarší gramatikou 18. století je *Gramatica de la lengua castellana: reducida a breves reglas* od autorů jménem Benito Martínez Gómez Gayoso, Gabriel Ramírez z roku 1769. Autoři charakterizují rod podstatných jmen takto:

Genero es la diferencia con que los nombres se distinguen unos de otros, segun el sexo que se les atribuye. Los generos son siete: masculino, femenino, neutro, comun de dos, comun de tres, ambiguo, ò dudoso, y epiceno ò promiscuo. El masculino es aquel à que se junta el artículo el; v.g. El hombre. El femenino, el que lleva el artículo la; v.g. la muger.¹⁹

Je zajímavé, že se tato definice rodu částečně shoduje s definicí téměř o 300 let starší, s definicí Elia Antonia de Nebrija v díle *Gramática castellana*. Podle Nebriji mají podstatná jména také sedm rodů, které jsou naprosto shodné. Jediným rozdílem je, že Martínez Gómez Gayoso pojmenoval rod ambiguo: ambiguo/dudoso a rod mezclado: epiceno/promiscuo.

2.4.2 Benito de San Pedro: Arte del Romance castellano dispuesta según sus principios generales y el uso de los mejores autores, 1769

Dalším dílem z 18. století je *Arte del Romance castellano dispuesta según sus principios generales y el uso de los mejores autores* od Benita de San Pedra z roku 1769.

---

¹⁹ MARTÍNEZ GÓMEZ GAYOSO, Benito a Gabriel RAMÍREZ: *Gramatica de la lengua castellana : reducida a breves reglas*, Madrid, 1769, s. 3.

Ani v této gramatice se nesetkáme s pojmem přechylování, ale definice rodu podstatných jmen je o poznání rozsáhlejší a detailnější než u předchozích gramatik. Podle Benita de San Pedra existují 3 rody:

El genero en su origen se hallò para distinguir por la manera de expresion el sexo de macho u hembra. I de aquí nació el genero masculino para denotar el macho o lo perteneciente al, i èl femenino para expresar la hembra o las cosas que imitan a este sexo. A mas de esto añadieron los Gramáticos el neutro, que atribuyeron a nombres que no denotan sexo ni cosa perteneciente. Los Generos en nuestro Español se distinguen por los Articulos el, la, lo, o un, una. El, o un se atribuyen al masculino como cuando decimos el hombre, un Angel. La, o una denotan el femenino como la casa, una muger, denotan que casa i muger son femeninos. Lo sirve para expresar el genero neutro.²⁰

2.4.3 Real Academia Española: Gramática de la lengua castellana, 1771

V 18. století se poprvé setkáváme s gramatikou vydanou Real Academia Española, *Gramática de la lengua castellana*. Cílem RAE bylo vytvoření první gramatiky po vydání španělského slovníku. Od vydání první gramatiky z roku 1771 uplynulo téměř 250 let a bylo vydáno na 40 edicích tohoto díla.

Podobně jako u předcházejících gramatik se zde nesetkáme s přímou definicí přechylování, nicméně definice rodu podstatných jmen je znatelně rozvinuta na rozdíl od předešlých gramatik a obsahuje příklady přechylování pomocí členu:

Nuestra lengua solo conoce dos géneros de los nombres, el uno masculino, y el otro femenino. El primero conviene a los hombres, y animales machos; y el segundo á las mugeres, y animales hembras. Estos son los primitivos y verdaderos nombres de género masculino, y femenino, porque su significacion distingue los dos sexôs. Exceptúanse algunos que convienen á hombre, y muger, como: vírgen, mártir, testigo, pues se dice: el vírgen, y la vírgen: el mártir, y la mártir :el testigo, y la testigo.²¹

Uvedený příklad el/la testigo v této gramatice se konfrontuje s gramatikou z roku 1492, *Gramática castellana* od Elia Antonia de Nebrija. Ve starší gramatice se uvádí, že se substantivum testigo přechyluje do ženského rodu nejen pomocí členu, ale také

---

²⁰SAN PEDRO, Benito de: *Arte del Romance castellano dispuesta según sus principio generales y el uso de los mejores autores*, Valencia, 1769, s. 124.

²¹REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Gramática de la lengua castellana*, Madrid, 1771, s. 9.

změnou koncovky *-o* na *-a*. Slovo *testigo* v ženském rodě vypadalo v 15. století následovně: *la testiga*.

Zde vidíme první konkrétní případ evoluce jazyka v oblasti přechylování, kdy byla v minulosti uznávána jiná forma slova, než je tomu o téměř 300 let později. Je nutné dodat, že nyní je podle DPD²² uznávána pouze forma *el/la testigo* bez změny koncovky, což může dělat dojem, že španělský jazyk udělal krok zpět, neboť nynější tendence je přechylovat substantiva nejen pomocí členu, ale také pomocí změny koncovky, zejména z politických a etických důvodů.

2.4.4 Real Academia Española: Gramática de la lengua castellana, 1796

Poslední gramatikou z 18. století, kterou se budu zabývat je *Gramática de la lengua castellana* vydaná Real Academia Española v roce 1796. Stejně jako všechny dřívější gramatiky obsahuje definici rodu podstatných jmen:

*Los nombres propios ó apelativos de varones y animales machos son del género masculino; propios, como: Pedro, Bucéfalo; apelativos, como: hombre, caballo. Exceptuase Haca ó Faca, que significa un caballo pequeño, y se usa siempre como femenino. Los propios ó apelativos de mugeres y animales hembras son femeninos; propios, como: Isabel, Amaltea; apelativos, como: muger, cabra.*²³

Velkým a překvapivým krokem vpřed v gramatikách je samostatná podkapitola věnovaná profesím a zaměstnáním:

*Los nombres que significan oficios, empleos, profesiones ó ejercicios propios de varones son masculinos, como: Polvorista, Patriarca, Poeta, Gobernador; y los de mugeres son femeninos, como: costurera, aplanchadora, Abadesa, Emperatriz.*²⁴

V této gramatice se zatím nepojednává o přechylování, máme ale k dispozici minimální výčet profesí, které byly v 18. století charakteristické pro roli muže a ženy. Co se týká zmíněných příkladů k mužským profesím, všechny, kromě substantiva *el patriarca*, se přechylují. Podle DPD²⁵ tvar profese *el polvorista* zůstává stejný a mění pouze člen pro rod ženský *la*. U substantiva *el poeta* dochází ke změně přípony na *la poetisa* a u slova *el gobernador* přidáváme pouze člen *la* a koncovku *-a*. I příklady

²² Diccionario panhispánico de dudas. [online]. [cit. 25.4. 2016]. Dostupné z: <http://dle.rae.es/?id=Ol43qKzOl6Jp7U>

²³ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Gramática de la lengua castellana*, Madrid, 1796, s. 51.

²⁴ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Gramática de la lengua castellana*, Madrid, 1796, s. 52.

²⁵ Diccionario panhispánico de dudas. [online]. [cit. 25.4. 2016]. Dostupné z: <http://dle.rae.es/?id=TbZrZVL>

uvedené k ženským profesím lze přechylovat. U výrazů *la costurera* a *la aplanchadora* dochází ke změně členu, což je samozřejmostí, a ke změně koncovky na *-o*. Se substantivy *abadesa* a *emperatriz* jsme se již setkali v minulosti, proto není nutné je více rozebírat.

2.5 19. století

V 19. století se autoři gramatik začali zaměřovat na substantiva označující mužská a ženská povolání. Toto století je velice bohaté na počet gramatik a bylo těžkým úkolem vybrat nejvýstižnější gramatiky, které by zahrnovaly témata jako jsou profese nebo přechylování. Při výběru jsem se řídila podle toho, do jaké míry se autoři věnují profesím jako substantivům, zda přináší nové poznatky, ale také podle dostupnosti v *Biblioteca Digital Hispánica*.

2.5.1 Juan Manuel Callera, Pedro Antonio de Praiz: Elementos de gramática castellana, 1818

I v této gramatice se autoři velmi krátce věnovali profesím. Bohužel není přechylování zatím zmíněno ani zde. U příkladů k mužským profesím se shledáváme se zaměstnáním *el sastre*, který se aktuálně podle DPD²⁶ přechyluje na *la sastra*. Stejně tak se přechyluje substantiv *el abogado*. U příkladů k ženským povoláním lze zdůraznit substantiv *la priora*, který se dnes běžně přechyluje a tvar tohoto slova v mužském rodě je *el prior*.

*Son masculinos los nombres propios de varones ó animales machos, así como los que espresan oficios, empleos, ó profesiones de hombre: como Antonio, Bucefalo, Sastre, Governador, Abogado; y por el contrario, son femeninos los de mugeres y animales hembras, como Isabel, Filis, Cabra, costurera, Priora.*²⁷

---

²⁶ Diccionario panhispánico de dudas. [online]. [cit. 25.4. 2016]. Dostupné z: <http://dle.rae.es/?id=XKX19C2>

²⁷ CALLEJA, Juan Manuel; APRAIZ, Pedro Antonio de: *Elementos de gramática castellana*, Bilbao, 1818, s. 16 .

2.5.2 Antonio Martínez de Noboa: Nueva gramática de la lengua castellana: según los principios de la filosofía gramatical, 1839

Další gramatikou v pořadí je gramatika od Antonia Martíneze de Noboa z roku 1839. Stejně jako ostatní autoři charakterizuje rod podstatných jmen a tato definice se příliš od ostatních neliší:

Se llama jénero gramatical de los nombres de calificación que se hace de ellos con arreglo á los dos sexos masculino i femenino. El jénero masculino conviene á los machos, como hombre, ciervo; el femenino á las hembras, como mujer, cierva &c. Ademas, por imitacion ó por capricho, se ha dado también jénero á las cosas que no tienen sexo, como banco, mesa, cielo, tierra, &c. 1.ª Regla, por su significacion. Segun esta regla son masculinos todos los nombres machos, como Juan, hombre, leon &c.; i femeninos los de hembras, como Juana, mujer, leona, &c.

*Tambien son masculinos todos los que significan officios ó empleos propios de varones, como rector, capitan, poeta, ingeniero, &c.; i femeninos los que significan officios de hembras, como rectora, costurera, emperatriz, &c.*²⁸

Pokud jde o zmínku o povoláních nebo profesích, Noboa přináší zcela nová povolání, se kterými jsme se do té doby v gramatikách nesetkali. Jako příklad pro typicky mužskou profesi uvádí substantiva jako *rector*, *capitán* nebo *ingeniero*. V současné době se podle DPD všechna tato povolání přechylují do ženského rodu, klasicky změnou koncovky nebo přidáním přípony, tudíž jsou zakončena na *-a*. Je ovšem nadmíru zajímavé, že jako příklad pro profesie určené ženám autor uvádí příklad *rectora*. Podle DPD je význam tohoto výrazu v současné době chápán jako nejvyšší představitel/představitelka vysoké školy. Vzhledem k tomu, že 19. století se nezdálo být příliš přívětivé pro ženy studující na univerzitě, natož profesorky, je otázkou, zdali tento výraz měl stejný význam jako dnes. Další význam toho slova je osoba, která něco řídí, například nemocnici, školu nebo komunitu.

2.5.3 Vicente Salvá: Gramática de la lengua castellana según ahora se habla, 1852

Mezi gramatiky 19. století patří také *Gramática de la lengua castellana según ahora se habla* od autora Vicente Salvá z roku 1852. Tato gramatika definuje rod

---

²⁸ NOBOA, A.M. de: *Nueva gramática de la lengua castellana: según los principios de la filosofía gramatical*, Madrid, 1839, s. 12.

podstatných jmen a tato definice, podobně jako ostatní gramatiky z 19. století, bere v úvahu také ženské a mužské názvy povolání:

Son masculinos 1º Los nombres propios y apelativos de los varones (v.g. Antonio, hombre); los que denotan sus ocupaciones, profesiones, destinos ú oficios (alcoranista, anacoreta, atleta, cónsul, ebanista, maestrescuela, papa, poeta, polichinela, profeta, sastre, trásfuga) [...].²⁹ Los propios y apelativos de las mujeres (Beatriz, mujer), los que signifivan sus dignidades, ocupaciones y oficios (emperatriz, cocinera) [...].³⁰

Z definice je zřejmé, že výčet mužských profesí je o poznání delší než výčet profesí ženských. Tento rozdíl je dán právě odlišným postavením mužů a žen, kdy muži zastávali většinu funkcí, zejména funkcí veřejných a významných, zatímco ženy měly jako hlavní povinnost péči o děti a domácí práce. Je evidentní, že se postavení ženy ve společnosti v druhé polovině 19. století odráželo na jazyce, a tak se i autoři gramatik omezovali na velice krátký výčet ženských profesí.

V následující pasáži se vyskytují vlastnosti osob a také názvy povolání, které se jeví jako aplikovatelné na obě pohlaví:

[...] y lo propio sucede con los que no designan una clase ó especie, sino alguna circunstancia ó calidad aplicable á las personas de ambos sexos. Tales son camarista, comparte, compatriota, compinche, cómplice, consorte, cultiparlista, dentista, homicida, hereje, indígena, intérprete, mártir, sirviente, testigo, virgen.³¹

Ve zmíněné pasáži nás zajímají především profese: *dentista*, *intérprete* a *sirviente*. Jedná se totiž o profese, jejichž forma zůstává konstantní za předpokladu, že se jedná o muže či ženu. Povolání *sirviente* bylo velice typické v tehdejší době a k diferenciaci, zdali se jedná o ženu či muže sloužil opět člen. Nyní tomu tak není, neboť podle DPD se *sirviente* přechyluje změnou koncovky, tudíž v ženském rodě vypadá následovně: *la sirvienta*.

2.5.4 Real Academia Española: Gramática de la lengua castellana, 1858

V 19. století bylo vydáno několik gramatik *Real Academia Española*. Tato gramatika je 2. v pořadí, kterou RAE vydala v tomto století, nicméně pro naše účely je

²⁹ SALVÁ, Vicente: *Gramática castellana según ahora se habla*, Paříž, 1852, s.16.

³⁰ SALVÁ, Vicente: *Gramática castellana según ahora se habla*, Paříž, 1852, s. 17.

³¹ SALVÁ, Vicente: *Gramática castellana según ahora se habla*, Paříž, 1852, s.17.

praktičtější a užitečnější. Podobně jako někteří z předešlých autorů, RAE uznává více rodů podstatných jmen, než je v současné době zvykem:

*Ya hemos dicho en otro lugar que los géneros son seis, á saber, masculino, femenino, neutro, común, epiceno y ambiguo. Para mayor claridad de las reglas que siguen, se pueden clasificar los nombres por su significación y por su terminacion.*³²

Následující definice se z části shoduje s *Gramática de la lengua castellana* z roku 1796 vydaná také RAE:

Los nombres propios ó apelativos de varones y animales machos son del género masculino; propios, como Andrés, Bucéfalo; apelativos como hombre, caballo. Exceptúase haca ó jaca, que significa un caballo pequeño, y se usa siempre como femenino. Los propios ó apelativos de mujeres y animales hembras son femeninos; propios, como Irene, Ámaltea; apelativos como mujer, cabra. Los nombres que significan dignidades, profesiones, empleos ú oficios propios de varones son masculinos, como patriarca, alférez, alcaide, albañil; y los de mujeres son femeninos, como costurera, actriz.

*Muchos de estos nombres son también, según su terminación, masculinos ó femeninos, pues tienen las dos, como rey, reina; abad, abadesa; doctor, doctora; zapatero, zapatera; y aun se acercan bastante á la condición de los adjetivos, por cuanto explican ó distinguen otros nombres; pero se diferencian de los verdaderos adjetivos en que no se aplican sino á individuos de la especie humana, y en que rara vez se emplean como neutros, diciendo, V. gr.: LO principe y LO caballero, como se dice lo cortés y lo valiente.*³³

V prvním odstavci definice se setkáváme s kratším výčtem charakteristických profesí mužů a žen. Podle DPD se povolání *albañil* a hodnost *alférez* přechylují pouze pomocí změny členu. Co se týče profesí uvedených k ženskému rodu, s výrazem *costurera* jsme se již v minulosti setkali a výraz *actriz* se v gramatikách, se kterými pracujeme, vyskytuje poprvé. Pozoruhodné je, že v druhém odstavci se vyskytují jednotlivé profese v mužském i ženském rodě, např. *doctor/ doctora*. Nejedná se o zcela první přechylování, neboť již v gramatice z roku 1492, *Gramática castellana* od Elia Antonia de Nebrija, se vyskytuje případ přechylování výrazu *el testigo/la testiga*. Tato gramatika je ovšem první, která se přechylováním profesí jako takovým zabývá.

---

³²REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Gramática de la lengua castellana*, Madrid, 1858, s. 29.

³³REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Gramática de la lengua castellana*, Madrid, 1858, s. 29.

2.5.5 Matias Salleras: Gramática razonada de la lengua española, 1876

Podobně jako ostatní citované gramatiky, tak i *Gramática razonada de la lengua española* od autora *Matias Salleras* z roku 1876 věnuje pozornost profesím a funkcím u rodu podstatných jmen, které definuje takto:

*Son del género masculino, 1.º todos los nombres sustantivos de varones y animales machos que estén muy relacionados con el hombre, y todos los de profesiones, empleos, oficios y grados de parentesco propios de los varones. V. g.: Hombre, caballo, médico, comadrón, sobrino.*³⁴

*Son femeninos, 1.º los nombres de mujeres y animales hembras muy conocidas y familiares del hombre, y todos los de profesiones, empleos, ocupaciones y grados de parentesco propios de las mujeres: v. g. mujer, yegua, cantatriz, modista, nieta, abuela.*³⁵

Poprvé se v gramatikách setkáváme s ženským povoláním *cantatriz* a *modista*. Dnes se již slovo *cantatriz* běžně nevyskytuje a DPD je považuje za málo používané a později ho nahradil výraz *cantante*, který je stejný pro oba rody, mužský i ženský rod a příslušnost k pohlaví se určuje podle členu. Podobná situace nastává u výrazu *modista*, jenž je také neměnný a rod této profese určujeme pomocí členu. Aktuálně se používá tvar *modista* pro označení ženy a tvar *modisto* pro označení muže.

2.6 20. století

20. století je pro nás klíčové, protože ženy měly možnost prostupovat do profesních oblastí, které byly dříve doménou mužů. Jazyk začal rychle reagovat na tento jev a celá řada povolání se začala přechylovat. Tato část věnovaná 20. století obsahuje 3 gramatiky. Nejprínosnější z těchto gramatik je od autorů Juana Alciny Francha a Josého Manuela Blecui, *Gramática española* z roku 1975.

2.6.1 José Maria Pontes y Fernández: Gramática de la lengua española, 1911

První gramatika z 20. století, kterou se budeme zabývat, je *Gramática de la lengua española* od Josého Maria Pontese y Fernández z počátku 20. století. Autor definuje mužský a ženský rod podstatných jmen následovně:

---

³⁴SALLERAS, Matias: *Gramática razonada de la lengua española*, Segovia, 1876, s. 36.

³⁵SALLERAS, Matias: *Gramática razonada de la lengua española*, Segovia, 1876, s. 37.

*El masculino propio abraza los nombres de los hombres, los de animales machos, y, por extensión, los, de todos aquellos que designan títulos, profesiones, oficios ú ocupaciones de los hombres: v. gr.: Enrique, caballo, barón, médico, sastre. El femenino comprende los nombres de mujer, los de animales hembras y los que expresan títulos, profesiones, oficios ú ocupaciones de la mujer; como María, gata, condesa, doctora, modista.*³⁶

Tato gramatika definuje problematiku rodu stejně jako předešlé gramatiky z 19. století a uvedené příklady názvů ženských profesí nesplnily naše očekávání vzniku nových ženských povolání.

2.6.2 Real Academia Española: Gramática de la lengua castellana, 1920

V nové gramatice vydané RAE, *Gramática de la lengua castellana* z roku 1920, se setkáváme s tradičním řazením rodu podstatných jmen:

Los nombres propios y los apelativos de varones y animales machos son del género masculino: propios, como Antonio, Rocinante; apelativos, como hombre, caballo. Los propios y los apelativos de mujeres y animales hembras son femeninos; propios como Irene, Zapaquilda; apelativos como mujer, gata.

*Los nombres que significan oficio, empleo, etc., propios de varones, son masculinos; como patriarca, albañil, piloto, alférez; y los de mujeres son femeninos; como azafata, nodriza.*³⁷

Uvedené příklady k ženským profesím by se mohly zdát poměrně sexistické, protože popírají předešlý vývoj společnosti. Již v minulé gramatice byl uveden příklad *médica*. Mnozí si mohou klást otázku: Proč zrovna takové příklady? Ve 20. letech minulého století se jednalo o typicky ženská povolání. Podle DPD byla *azafata* v minulosti komorná, která se starala o královnin šat, ale tento pojem začal ve 20. století nabývat jiného významu. V současné době je *azafata* v českém překladu letuška nebo hosteska. Nyní je zcela obvyklý tvar *azafato*, který označuje stejnou profesi v mužském rodě, tedy stevarda.³⁸ V současnosti je běžné přechylovat tuto profesi do mužského rodu.

---

³⁶PONTES Y FERNÁNDEZ, José Maria : *Gramática de la lengua española*, Madrid, 1911, s. 32.

³⁷ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Gramática de la lengua castellana*, 1920, Madrid, s.13.

³⁸ Zajímavé je, že ve španělštině se profese *azafata* přechyluje pouze změnou koncovky -a na -o, zatímco v českém jazyce je nutno změnit celé slovo a využívat heteronymie

2.6.3 Juan Alcina Franch, José Manuel Blecua: Gramática española, 1975

Gramatika z druhé poloviny 20. století od Juana Alciny Francha a Josého Manuela Blecui je první gramatikou, která zmiňuje všechna témata, která jsou pro nás zásadní, tedy rod podstatných jmen, přechylování a výčet profesí. Gramatika charakterizuje rod podstatných jmen odlišně v porovnání s ostatními gramatikami, kterými jsme se doposud zabývali, neboť je její definice rodu orientována spíše morfologicky:

El género es una clase de morfemas que sirve (a) para actualizar un determinado morfema lexemático como nombre sustantivo o adjetivo, (b) para, juntamente con el número y el artículo, marcar la concordancia, y (c) para, en algunas realizaciones, aportar información sobre el sexo y otros aspectos de la realidad que representa el lexema mediante la oposición de los morfos del sistema.³⁹

Podle této gramatiky se podstatná jména rozdělují podle rodu, viz. tabulka.

Nombres por el género			
	heterónomos		hombre/mujer
DOS CONCORDANCIAS	moción	informa sobre el sexo	hijo/hija monje/monja autor/autora
		otras informaciones	costurero/costurera cerezo/cereza farola/farola
	moción del artículo		el cónyuge/la cónyuge el lente/la lente el trompeta/la trompeta
	AMBIGUOS		el mar/la mar
UNA CONCORDANCIA		sexuados	el camaleón la serpiente
		no sexuados	el cajón la mesa

(ALCINA FRANCH, Juan a José MANUEL BLECUA José: *Gramática española*, Barcelona 1975, s. 515.)

Způsoby vytváření substantiv rodu ženského ze základního tvaru v rodě mužském je „moción“ a také „moción del artículo“:

El masculino utiliza los alomorfos -o, -e, -Ø frente al femenino con -a. En consecuencia se dan las oposiciones -o/-a, -e/-a, -Ø/-a. A estos casos hay que añadir un grupo organizado con derivativos especiales por influjo culto.

(a) Tipo „hij-o/hij-a“: abuelo/abuela, nieto/nieta, hermano/hermana, cocinero/cocinera, criado/criada, vecino/vecina, parroquiano/parroquiana, huérfano/a, viudo/a, cuñado/a, sobrino/a, suegro/a, tío/a, primo/a, soltero/a, novio/a, muchacho/a, niño/a, tendero/a, zapatero/a,

³⁹ ALCINA FRANCH, Juan a José MANUEL BLECUA: *Gramática española*, Barcelona, 1975, s. 513.

*brujo/a, hado/a, mago/a, mozo/a, pasajero/a, portero/a, obrero/a, peluquero/a, camarero/a, maestro/a, pastelero/a, hornero/a, etc.: cerdo/a, lagarto/a, borrego/a, pavo/a, palomo/a, canario/a, perro/a, cordero/a, conejo/a, mono/a.*⁴⁰

Následující typ substantiv zakončených na *-e*, *-ante*, *-ente*, *-iente*. je nadmíru zajímavý. Neustávající nárůst pronikání žen do odvětví a profesí, které byly v minulosti vyhrazeny mužům, schvaluje a zdůvodňuje použití koncovky *-a* pro vytvoření ženského protějšku mužských povolání:

(b) *Tipo „monj-e/monj-a“: El grupo más importante está constituido por participios de presente en -ante, -ente, -iente, invariables como tales, habilitados como sustantivos o adjetivos. La promoción constante de la mujer a cargos que hasta ahora eran privativos del hombre, autoriza y justifica formaciones en -a de que antes no tenía necesidad la lengua. En el uso actual, hay por parte de los hablantes cultos cierta reserva en el uso de estos femeninos. Sin embargo, tal tipo de formación está dentro de los usos de la lengua como atestigua este ejemplo cervantino citado por Selva [Huía, 27]:*

„No te pregunto nada, dijo la preguntanta“ (Cervantes, Quijote, II, 62):

farsante/a, gigante/a, intendente/a, almirante/a, cliente/a, pariente/a, sastre/a, elefante/a, tigre/a, comediante/a, regente/a, acompañante/a, asistente/a, congregante/a, danzante/a, figurante/a, mendigante/a, principiante/a, sirviente/a, infante/a.

Participios de presente que por su significación no pueden aplicarse a hombres, como ocurre con parturiente, han impuesto en su lugar la forma en -a, parturienta. La formación de femeninos en -a se abre paso en casos como estudiante/a, dependiente/a, gobernante/a, intrigante/a, negociante/a. Caso representativo de estas modificaciones a través del tiempo lo ofrece la palabra infante, invariable todavía en el siglo XVII:

*Yo, señor, soy vuestra esposa/y debéis considerarme/reina ya de Portugal/si fui de Navarra infante (Vélez de Guevara, Reinarse después de morir, Ed. Zamora Vicente, I, 425).*⁴¹

Substantiva v mužském rodě zakončená souhláskou se přechylují do ženského rodu pomocí připojením koncovky *-a*:

(c) *Tipo /autor-Ø/autora-a“: El masculino da el morfema lexemático puro y termina en las consonantes finales tradicionales -d, -l, -n, -s, -z. En este grupo domina el sufijo de agente -tor:*

⁴⁰ ALCINA FRANCH, Juan a José MANUEL BLECUA: *Gramática española*, Barcelona, 1975, s. 518.

⁴¹ ALCINA FRANCH, Juan a José MANUEL BLECUA: *Gramática española*, Barcelona, 1975, s. 519.

*Huésped/a, doctor/a, marqués/a, rapaz/a, cantor/a, colegial/a, conductor/a, comadrón/a bailarín/a, patrón/a, zagal/a, león/a.*⁴²

Malá část substantiv vytváří ženský rod pomocí koncovek *-is-a, es-a, -in-a, -triz*:

(d) *Femeninos cultos: Un reducido número de sustantivos forman el femenino con la terminación -is-a, -es-a, -in-a y -triz. Estas unidades se añaden al masculino si termina en consonante o sustituye la vocal última:*

*-Ø/-esa: abad/abadesa, barón/baronesa, juglar/juglaresa; -e/-esa: alcalde/alcaldesa, conde/condesa, duque/duquesa, tigre/tigresa, almirante/almirantesa, sastrer/sastreser; -o/-esa: vampiro/vampiresa, ogro/ogresa, prínci(pe)/princesa; -a/-esa: guarda/guardesa; -a/-isa: poeta/poetisa, profeta/profetisa, papa/papisa; -e/-isa: sacerdote/sacerdotisa; -o/-isa: diácono/diaconisa; -Ø/-isa: histrión/histrionisa; -i/-ina: jabalí/jabalina, rey/reina, héroe/heroína; -o/-ina: gallo/gallina; -nte/-triz: cantante/cantatriz; -tor/-triz: actor/actriz, emperador/emperatriz, saltador/saltatriz.*⁴³

Kromě široké škály nových profesí se v seznamu substantiv nacházejí profese, jejichž názvy se v současné době přechylují odlišně, než uvádí tato gramatika. Jedná se o slova *sastre/sastreser*, které se nyní podle DPD přechyluje do ženského rodu přidáním koncovky *-a* (*sastra*). Dalšími případy jsou substantiva *cantante/cantatriz* a *saltador/saltatriz*. Ženský tvar od názvů profesí *cantante* a *saltador* je možné vytvořit připojením přípony *-triz*, nicméně se aktuálně preferuje forma *cantante* pro obě pohlaví a *la sastra* pro ženský rod od slova *el sastrer*.

Jak praví Alcina Franch a Manuel Blecua (1975:530), v minulosti byly tradičně názvy povolání a řemesel v ženském rodě využívány pro označení manželky pracujícího muže, který zastával tuto funkci. V 70. letech minulého století existovaly některé výhradně mužské profese a ženský rod u těchto povolání měl stejný význam jako před několika stoletími. Když ženy začaly postupovat do exkluzivně mužských profesí, objevila se potřeba správně pojmenovat tyto funkce vedle historického významu-manželka profesionála a vznikl nový význam pro označení žen, které zastávají určitý post. Koexistence těchto dvou významů se sekávala s problémy zejména v učeném jazyce a vytvořila se tendence zachovat tradiční význam manželky profesionála (*la jueza*) a tvar pro rod ženský této profese byl změnou členu (*la juez*).

Por otra parte, se da la coexistencia de dos formas para el femenino con el mismo significado en los nombres que admiten formación culta. Puede haber una cierta matización y, en general, corresponden a diversos niveles de habla: clavario/clavariesa y clavaría, actor/actriz

⁴² ALCINA FRANCH, Juan a José MANUEL BLECUA: *Gramática española*, Barcelona, 1975, s. 519.

⁴³ ALCINA FRANCH, Juan a José MANUEL BLECUA: *Gramática española*, Barcelona, 1975, s. 520.

*o actora, poeta/poetisa y poeta, sastrre/sastresa y sastra, emperador/emperatriz y emperadora, almirante/almirantesa y almiranta.*⁴⁴

Mezi uvedenými příklady povolání, kde je možné přechylovat substantiva z rodu mužského dvojím způsobem, se vyskytují některé výrazy, které se v současné době již nepoužívají. Již u prvního příkladu můžeme narazit na výraz *clavariesa*, který se nepoužívá a není ani registrovaný v DPD. U substantiva *actor* dochází ke střetu dvou různých profesí *actor-herce* a *actor-žalobce*. Ženský rod k prvnímu významu slova *actor* je *actriz* a ženský rod k druhému významu slova je *actora*. U výrazu *poeta* je přípustné uplatnění substantiv *poeta* a *poetisa* pro vyjádření ženského rodu. Slovo *sastresa* je označené jako málo používané a preferovaný tvar pro ženský rod je *emperatriz*. Výrazy *almirantesa* a *almirante* jsou nepoužívané respektive málo používané.⁴⁵

Podle Alciny Francha a Manuela Blecui (1975:521) vedle již vysvětleného způsobu přechylování pomocí „moción“ existuje také další metoda přechylování, kterou je „moción del artículo“. Ta se využívá především u profesí, které byly vyhrazeny mužům a jsou zakončeny na *-a*, *-ista*, *-o* nebo *-e*.

Cajista, linopista, planchista, oculista, electricista, telegrafista, idiota, alpinista, coleccionista, dentista, víctima, granuja, comparsa, pelma altruista, pacifista, racista, ascensorista, telefonista, reo, testigo, cónyuge, consorte, huésped, mártir, etc.

*El nombre modista que designa con artículo masculino al varón, se hizo femenino apoyado en su terminación con artículo -la modista- y creó un masculino en -o: el modisto. Por parte de los mismos profesionales hay una marcada tendencia a restablecer la forma el modisto.*⁴⁶

Aktuálně se podle DPD využívají dva způsoby pro označení profese módního návrháře či krejčího v mužském rodě. V první řadě se využívá tvar *el modista*, který prošel v minulých dekádách evolucí a tento výraz se téměř přestal užívat pro označení profese v mužském rodě a poté se v menší míře vyskytuje tvar *el modisto*.

---

⁴⁴ ALCINA FRANCH, Juan a José MANUEL BLECUA: *Gramática española*, Barcelona, 1975, s. 520.

⁴⁵ *Diccionario panhispánico de dudas*. [online]. [cit. 25.4. 2016]. Dostupné z: <http://dle.rae.es/?id=TbzrZVL>

⁴⁶ ALCINA FRANCH, Juan a José MANUEL BLECUA: *Gramática española*, Barcelona, 1975, s. 519.

2.7 21. století

Gramatikám současného století se budeme věnovat pouze krátce, abychom zachytili nejdůležitější jevy a neopakovali již konsolidované mechanismy přechylování a ustálené tvary názvů profesí a povolání.

2.7.1 Real Academia Española: Nueva gramática de la lengua española, 2009

Od roku 2000 byla vydána pouze jedna gramatika Real Academia Española z roku 2009. Jedná se o nejnovější gramatiku ze které jsme čerpali během psaní této bakalářské práce. Nueva gramática de la lengua española charakterizuje rod podstatných jmen takto:

*El género es una propiedad de los nombres y de los pronombres que tiene carácter inherente y produce efectos en la concordancia con los determinantes, los cuantificadores, los adjetivos, y, a veces, con otras clases de palabras.*⁴⁷

*Con muchos sustantivos que designan seres animados (llamados comúnmente sustantivos animados), el género sirve para diferenciar el sexo del referente (alcalde/alcaldesa; gato/gata; niño/niña; presidente/presidenta; profesor/profesora).*⁴⁸

*Atendiendo al género, los sustantivos se clasifican en MASCULINOS y FEMENINOS. Como se ha explicado, este rasgo gramatical lleva a los determinantes y a los adjetivos a concordar con los sustantivos.*⁴⁹

Real Academia Española (2009:105) věnuje velkou pozornost tématu přechylování názvů profesí, titulů a činností. Na předchozích stránkách jsme se přesvědčili, že ne všechny názvy povolání se přechylují stejně v závislosti na různorodost zakončení daných substantiv. Jazyk přijal za své tvary jako *bedela*, *coronela*, *edila*, *fiscalá*, *jueza*, *médico* nebo *plomera*, ale tyto a další se nedočkaly stejného přijetí, zejména z hlediska sociálního, geografického a morfologického. Například tvar *la jueza* se rozšířil v oblasti Río de Plata, Střední Ameriky a Karibiku, zatímco tvar *la juez* se nejvíce používal ve Španělsku, Mexiku a Peru.

Téměř vymizela substantiva rodu ženského, která označovala manželku profesionála (*la coronela*, *la gobernanta*, *la jueza*) a prosadil se význam, který označuje ženu, která vykonává danou pozici. V důsledku minulého sociálního uspořádání, se

---

⁴⁷ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Nueva gramática de la lengua española*, Madrid, 2009, s. 81.

⁴⁸ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Nueva gramática de la lengua española*, Madrid, 2009, s. 81.

⁴⁹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Nueva gramática de la lengua española*, Madrid, 2009, s. 82.

u části společnosti objevil odmítavý postoj k užívání nových tvarů názvů ženských profesí a stále se používá tvar v rodě mužském pouze se změnou členu.

Shodný tvar pro oba rody mají substantiva, která označují pozice v rámci vojenského hodnostního žebříčku, bez ohledu na zakončení daného substantiva:

*El alférez/la alférez; el almirante/la almirante; el brigada/la brigada; el brigadier/la brigadier (si bien se usa la brigadiera en el Perú); el cabo/la cabo (si bien se usa la caba en el Río de la Plata para designar a la enfermera jefe en los hospitales); el comandante/la comandante; el coronel/la coronel; el general/la general; el sargento/la sargento; el teniente/la teniente.*⁵⁰

Ostatná substantiva která označují pozice, tituly, zaměstnání a různé aktivity mají v mužském rodě koncovku -o a v ženském rodě koncovku -a. Mnoho z nich bylo v minulosti chápáno jako společné pro oba rody:

*abogado/abogada; agregado/agregada; árbitro/árbitra; arquitecto/arquitecta; banquero/banquera; biólogo/bióloga; bombero/bombero; boticario/boticaria; calígrafo/calígrafa; candidato/candidata; catedrático/catedrática; comisario/comisaria; diputado/diputada; escribano/escribana; estomatólogo/estomatóloga; farmacéutico/farmacéutica; filántropo/filántropa; filólogo/filóloga; filósofo/filósofa; físicp/física; fontanero/fontanera; fotógrafo/fotógrafa; funcionario/funcionaria; geógrafo/geógrafa; geólogo/geóloga; ginecólogo/ginecóloga; grafólogo/grafóloga; informático/informática; ingeniero/ingeniera; licenciado/licenciada; magistrado/magistrada; mandatario/mandataria; matemático/matemática; mecanógrafo/mecanógrafa; médico/médica; meteorólogo/meteoróloga; ministro/ministra; neurólogo/neuróloga; notario/notaria; odontólogo/odontóloga; podólogo/podóloga; (p)sichólogo/(p)sichóloga; químico/química; quiosquero/quiosquera; reportero/reportera; secretario/secretaria; síndico/síndica; taquígrafo/taquígrafa; técnico/técnica; torero/torera; veterinario/veterianria.*⁵¹

Substantiva, která označují hudební nástroje, se začala používat pro označení osob, jenž na tyto nástroje hrají. Tento jev se nazývá metonymie. Tato substantiva jsou téměř vždy společná pro oba rody.

*el contrabajo/la contrabajo (al lado de el contrabajista/la contrabajista); el corneta/la corneta (al lado de el cornetista/la cornetista); el flauta/la flauta (al lado de el flautista/la flautista); el fagot/la fagot (al lado de el fagotista/la fagotista); el trumpeteta/la trumpeteta (al lado de el trumpetista/la trumpetista); el violín/la violín (al lado de el violinista/la vionilista); el bajo/la bajo (al lado de el bajista/la bajista).*⁵²

⁵⁰ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Nueva gramática de la lengua española, Madrid, 2009, s. 105.

⁵¹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Nueva gramática de la lengua española, Madrid, 2009, s. 106.

⁵² REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Nueva gramática de la lengua española, Madrid 2009, s. 108.

3. Praktická část

V této praktické části se budu detailně zabývat výskytem substantiv, která osobně považuji za kontroverzní. Budu se snažit využít informace získané v teoretické části a aplikuji je v praxi. Hlavním záměrem této analýzy je zjistit, kdy se daná substantiva začala používat, frekvenci jejich užití, typ textu, ve kterém se vyskytují, ale také provést analýzu z hlediska geografického, neboť v každé zemi mohly být dané tvary substantiv přijaty odlišným způsobem.

Kromě informací zanesených v tabulkách poskytnu příklady kontextů, kde se daný výraz vyskytuje. Pro výzkum budu pracovat se třemi jednojazyčnými korpusy: CORDE⁵³ (*El Corpus Diacrónico del Español*), který zastřešuje všechna období od počátků španělského jazyka až do roku 1974; pro éru od roku 1975 do roku 2004 budu využívat jednojazyčného korpusu CREA⁵⁴ (*El Corpus de Referencia del Español Actual*) a nejaktuálnějším korpusem využívaným pro tuto analýzu bude CORPES XXI⁵⁵ (*El Corpus del Español del Siglo XXI*).

Předmětem našeho výzkumu budou tato abecedně seřazená substantiva: *el azafato*, *la jueza/la juez*, *la médica/la médico*, *el modista/el modisto*.

3.1 El azafato

Rozhodla jsem se analyzovat výskyt substantiva *el azafato*, neboť se jedná o případ přechylování, kdy základním tvarem je *la azafata* rodu ženského a od něj se odvíjí tvar rodu mužského. Jedná se o jeden z mála případů, kdy je základním substantivem uváděna profese v rodě ženském, nikoli mužském. V minulosti se toto substantivum používalo pro označení komorné a později nabylo významu letuška/steward nebo také hosteska/promotér. Povolání letuška/steward a hosteska/promotér jsou velice mladé profese, u kterých je základní tvar rodu ženského, tedy letuška a hosteska. Muži se v těchto profesích začali uplatňovat později než ženy.

Dalším důvodem výběru tohoto španělského substantiva je problematika heteronymie v českém jazyce a tím bych chtěla poukázat na rozdíly mezi naším a španělským jazykem. *El azafato/la azafata* jsou ekvivalenty k českým slovům

---

⁵³ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CORDE) [en línea]. *Corpus diacrónico del español*. <<http://www.rae.es>> [24.4.2017]

⁵⁴ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [en línea]. *Corpus diacrónico del español*. <<http://www.rae.es>> [24.4.2017]

⁵⁵ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CORPES XXI) [en línea]. *Corpus diacrónico del español*. <<http://www.rae.es>> [24.4.2017]

letuška/steward, kdy každé z těchto českých substantiv je vytvořeno pomocí různých slovních základů. Kromě toho, slovo *steward* vzniklo z anglického slova *steward*, jedná se tedy o anglicismus. Podobná situace nastává u dalšího významu slova *azafato*, kterým je hosteska. Slovo *hosteska*, pochází z anglického výrazu *hostess*, v češtině nepřechyluje a jeho rodová dvojice je opět tvořena heteronymií.

Příklad z korpusu CORDE

V korpusu CORDE jsme se setkali pouze s jedním případem použití slova *el azafato*. Tento příklad pochází ze Španělska z roku 1908 a vyskytl se ve výpravné próze.

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1908	100.00%	1	ESPAÑA	100.00%	1	Prosa narrativa	100.00%	1

Z této ukázky z roku 1908 je zjevné, že se nejedná o aktuální pojetí profese *stewarda*, nýbrž o komorného.

[...] *le dice: Felipe, quitame de en medio a Paúl, y te nombraré azafato de mi Rey Macarroni I[...]*

(PÉREZ GALDÓS, Benito: *España trágica*, Madrid, 1908, s. 265.)

Příklad z korpusu CREA

V korpusu CREA se mírně zvýšila přítomnost substantiva *el azafato* ve srovnání s korpusem CORDE. Tento výraz se vyskytl v 8 případech v 5 dokumentech. Z tabulky si můžeme všimnout, že nejčastěji bylo toto slovo použito v roce 2002 (42,85%). Dále se tvar *el azafato* vyskytoval nejvíce ve španělských dokumentech (62,5%) a hlavními tématy výskytu byly sociální vědy, přesvědčení a uvažování (37,5%).

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
2002	42.85%	3	ESPAÑA	62.50%	5	Ciencias sociales, creencias y pensamiento.	37.50%	3
1980	28.57%	2	REP. DOMINICANA	25.00%	2	Ficción.	25.00%	2
1986	14.28%	1	MÉXICO	12.50%	1	Política, economía, comercio y finanzas.	12.50%	1
1993	14.28%	1				Ocio, vida cotidiana.	12.50%	1
						Oral.	12.50%	1

Nejstarším dokladem ze synchronního korpusu CREA je tato ukázka z roku 1980 původem z Dominikánské republiky. Zde už význam slova *el azafato* nabývá významu stevarda.

[...] *Sí, pero siempre puedo volver hablando inglés a emplearme de azafato en la Pan American [...]*

(VERGÉS, Pedro: *Sólo cenizas hallarás (bolero)*, Havana, 1980, s. 148.)

Příklad z korpusu CORPES XXI

S podstatným jménem *el azafato* jsme se v korpusu CORPES XXI setkali v 11 případech v 10 dokumentech. Výskyt substantiva převažoval mezi lety 2006-2010 (55%). Tento tvar se vyskytoval hlavně ve Španělsku (82%) a následně v Bolívii (18%). Hlavními tématy výskytu byla současnost, volný čas a každodenní život (45%).

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
2006-2010	55%	6	ESPAÑA	82%	9	Actualidad, ocio y vida cotidiana	45%	5
2011-2015	27%	3	BOLIVIA	18%	2	Artes, cultura y espectáculos	18%	2
2001-2005	18%	2				Novela	18%	2
						Política, economía y justicia	9%	1
						Ciencias sociales, creencias y pensamiento	9%	1

Tato publikace pochází z roku 2005 ze Španělska. V tomto kontextu představuje substantivum *el azafato* muže, který asistuje na shromážděních a kongresech a poskytuje informace a pomoc zúčastněným.

[...] - ¿Azafato de congresos?

-No. Me va a pasar como a mi vecino del quinto C. No le gusta trabajar en nada. Dejó el oficio de camarero porque le pagaban poco, el de guardia jurado porque se aburría y el de yesaire porque no podía orinar en todo el día. [...]

(RODRÍGUEZ ALCÁZAR, Javier: *El escolar brillante*. Barcelona: Mondadori, 2005.)

Závěrečné porovnání

Tvar *el azafato* se vyskytoval dohromady 20x v 16 dokumentech. Jedná se o slovo, které je velice známé, ale v korpusech s téměř nevyskytovalo. Záznamy o použití tohoto substantiva máme od roku 1908 (viz. případ z korpusu CORDE) do roku 2012. Dále jsme si mohli všimnout, že nejvíce případů užití tohoto substantiva spadá do období mezi lety 2006-2010 (6 případů) a 15 ze všech 20 případů je původem ze Španělska.

Po analýze veškerých případů z korpusů jsme došli k závěru, ve kterém významu se toto substantivum nejvíce používá. V 8 dokumentech toto substantivum označovalo muže, který asistuje na shromážděních a kongresech a poskytuje informace a pomoc zúčastněným. V 7 případech se jednalo o stevarda a v 1 případě toto substantivum označovalo komorného. Z těchto informací můžeme vyvodit, že 2 první významy slova *el azafato* se používají ve stejné míře a nemůžeme hovořit o hlavním a vedlejší významu tohoto slova.

3.2 La jueza/la juez

Dalším zkoumaným výrazem je substantivum *la jueza/la juez*. Toto substantivum jsem vybrala na základě problematiky, kterou jsem uvedla v teoretické části v kapitole (2.6.3) ke gramatice *Gramática española* z roku 1975. Přechylované tvary exkluzivně mužských profesí byly v minulosti využívány především pro označení manželky profesionála. V 70. letech 20. století ženy začaly postupovat do výhradně mužských profesí, objevila se potřeba správně pojmenovat tyto funkce vedle historického významu: manželka profesionála a vznikl nový význam pro označení žen, které zastávají určitý post. Cílem je ukázat na příkladech, kdy se toto podstatné jméno začalo používat ve významu *soudkyně*. Dále budeme porovnávat, který z těchto tvarů je preferovaný v konkrétních obdobích pro označení profese soudkyně.

3.2.1 La jueza

Příklad z korpusu CORDE

Korpus CORDE obsahuje 5 případů užití slova *la jueza* ve 2 dokumentech. Oba tyto dokumenty pocházejí původem ze Španělska a tématem výskytu v obou případech je výpravná próza.

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1886	83.33%	5	ESPAÑA	100.00%	6	Prosa narrativa	100.00%	6
1852	16.66%	1						

Poprvé se slovo *la jueza* objevilo v dokumentu z roku 1852, ale bylo použito jako porovnání, a proto tento příklad nebudu uvádět.

Ve druhém dokumentu z roku 1886 jsme se setkali s tímto substantivem ve významu manželka soudce.

[...] *Al cabo se oyó en el corredor crujido de enaguas almidonadas: la señora jueza entró, sofocada y compuesta de fresco [...]*

(PARDO BAZÁN, Emilia: *Los pazos de Ulloa*, Madrid, 1886, s. 262.)

Příklad z korpusu CREA

V korpusu CREA jsme našli 869 případů slova *la jueza* ve 414 dokumentech. Nejvíce dokladů s tímto substantivem se datuje do roku 1997 (35,86%). Toto podstatné jméno se nejvíce používalo v dokumentech z Argentiny (31,48%), Španělska (22,38%), Chile (13,77%) a následně v dalších mnoha zemích Latinské Ameriky. Ze 76,83% se toto slovo vyskytovalo v tématech politika, ekonomika, obchod a finance.

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1997	38.86%	328	ARGENTINA	31.48%	256	Política, economía, comercio y finanzas.	76.83%	660
1996	14.81%	125	ESPAÑA	22.38%	182	Ocio, vida cotidiana.	12.10%	104
2004	9.00%	76	CHILE	13.77%	112	Ciencias sociales, creencias y pensamiento.	4.54%	39
2000	8.64%	73	MÉXICO	7.50%	61	Ciencia y Tecnología.	2.67%	23
1994	5.45%	46	PERÚ	4.92%	40	Ficción.	1.39%	12
2002	4.97%	42	PUERTO RICO	3.93%	32	Oral.	1.28%	11
2001	4.26%	36	EL SALVADOR	3.19%	26	Salud.	0.81%	7
2003	3.08%	26	EE. UU.	3.19%	26	Artes.	0.23%	2
1995	2.84%	24	PARAGUAY	2.70%	22	Miscelánea.	0.11%	1
Otros	8.05%	68	Otros	6.88%	56			

Následující doklad o použití tvaru *la jueza* z roku 1979 z Argentiny je prvním případem, kdy bylo toto substantivum použito pro označení ženy, která vykonává práci soudkyně.

[...] El magistrado será reemplazado por **la jueza** Laura T. Damianovich de Cerredo, quien será la encargada de dictar la prisión preventiva [...]

(PRENSA: Clarín, 10/04/1979 : Se aleja Somoza, Argentina)

Příklad z korpusu CORPES XXI

V korpusu CORPES XXI převládá výskyt substantiva *la jueza* mezi lety 2006-2010 (49,15%). I v tomto korpusu se tento výraz vyskytoval nejvíce v dokumentech z Argentiny (17,54%), ale nejedná se o tak markantní nárůst před ostatními zeměmi, jako tomu bylo u korpusu CREA. Hlavními tématy, kde se substantivum *la jueza* vyskytovalo, byla politika, ekonomika a spravedlnost (74,51%).

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
2006-2010	49,15%	835	ARGENTINA	17,54%	298	Política, economía y justicia	74,51%	1266
2001-2005	27,49%	467	ESPAÑA	13,01%	221	Actualidad, ocio y vida cotidiana	8,59%	146
2011-2015	23,37%	397	CHILE	12,07%	205	Novela	4,83%	82
			PUERTO RICO	8,65%	147	Ciencias sociales, creencias y pensamiento	4,36%	74
			URUGUAY	7,36%	125	Artes, cultura y espectáculos	2,65%	45
			PARAGUAY	7,24%	123	Ciencias y tecnología	1,88%	32
			REPÚBLICA DOMINICANA	4,24%	72	Teatro	1,53%	26
			VENEZUELA	3,83%	65	Salud	0,77%	13
			PERÚ	3,71%	63	Relato	0,41%	7
			ECUADOR	3,24%	55	Guion	0,18%	3

Následující příklad je vybrán zcela náhodně a je původem ze Španělska z roku 2001. Zde výraz *la jueza* označuje *soudkyni*.

[...]el comisario forzó una risotada: "¡Joder, Pereda, no sabe usted la que ha hecho! Fíjese bien: el letrado de oficio es letrada, o sea mujer; el juez de guardia es jueza o sea mujer [...]

(NAVEROS, Miguel: *Al calor del día*. Madrid: Alfaguara, 2001)

3.2.2 La juez

Příklad z korpusu CORDE

Vzhledem k tomu, že se v korpusu CORDE tvar *la juez* nevyskytuje, nebylo možné toto substantivum zanést do tabulky. S největší pravděpodobností je to proto, že se toto substantivum pro označení žen soudkyň nepoužívalo.

Příklad z korpusu CREA

Korpus CREA obsahuje 1101 případů výskytu slova *la juez* v 519 dokumentech. Jak je čitelné z tabulky, toto substantivum se používalo nejvíce v letech 1996-2000 (42,29%) a 1991-1995 (40,93%). Z toho důvodu se můžeme domnívat, že se použití tohoto substantiva začalo prosazovat v 90. letech minulého století. Dále můžeme zaregistrovat, že silně převažovaly dokumenty pocházející ze Španělska (76,48%). Podobně jako u tvaru *la jueza*, nejčastějšími tématy zůstávají politika, ekonomika a spravedlnost.

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1996-2000	42,29%	466	ESPAÑA	76,48%	842	Política, economía y justicia	82,11%	904
1991-1995	40,93%	451	VENEZUELA	10,08%	111	Actualidad, ocio y vida cotidiana	12,08%	133
1986-1990	5,90%	65	MÉXICO	4,09%	45	Ciencias sociales, creencias y pensamiento	2,27%	25
1981-1985	1,45%	16	ARGENTINA	2,18%	24	Ciencias y tecnología	0,91%	10
1975-1980	0,27%	3	COLOMBIA	1,09%	12	Novela	0,91%	10
			PANAMÁ	1,00%	11	Artes, cultura y espectáculos	0,73%	8
			PUERTO RICO	1,00%	11	Teatro	0,73%	8
			ESTADOS UNIDOS	0,64%	7	Salud	0,18%	2
			BOLIVIA	0,36%	4	Relato	0,09%	1
			ECUADOR	0,45%	5			

První záznam pochází z roku 1975 z Mexika, z textu však není patrné, zda se opravdu jedná o tvar *la juez* v rodě ženském. Z toho důvodu jsem vybrala tuto ukázkou z roku 1984 ze Španělského deníku EL PAÍS.

[...] ***La juez*** Manuela Carmona, que habló a continuación, y a la que Cristina Almeida presentó comentando que ambas eran como Pili y Mili, evocó el pasado mayo del 68 y sugirió que se recobrara el eslogan de Haz el amor y no la guerra [...]

(«"A ver si quitan esta música tan moderna y nos ponen algo más carroza"». *El País*. Madrid: Diario El País, S.A., 1984-06-02.)

Příklad z korpusu CORPES XXI

Jako poslední jsme analyzovali substantivum *la juez* v nejmladším korpusu CORPES XXI. Toto slovo se vyskytovalo v 1135 případech v 539 dokumentech. Tento tvar byl nejčastěji zaznamenán v období mezi lety 2001-2005 (35,15%), ale i mezi lety 2006-2009 (34,54%) a 2011-2015 (30,48%) se tento tvar vyskytoval ve velké míře. Použití se rovnoměrně používalo ve všech zmíněných obdobích. To ale nelze říct o původu výskytu, protože použití tvaru *la juez* se ve většině případech vyskytuje ve španělských dokumentech (64,32%). Hlavními tématy výskytu zůstávají politika, ekonomika a spravedlnost (62,64%).

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
2001-2005	35,15%	399	España	64,32%	730	Política, economía y justicia	62,64%	711
2006-2010	34,54%	392	Nicaragua	6,34%	72	Novela	16,04%	182
2011-2015	30,48%	346	Venezuela	5,73%	65	Actualidad, ocio y vida cotidiana	6,52%	74
			México	5,29%	60	Teatro	3,52%	40
			Colombia	4,14%	47	Artes, cultura y espectáculos	2,73%	31
			Puerto Rico	2,64%	30	Ciencias sociales, creencias y pensamiento	2,56%	29
			Bolivia	1,50%	17	Salud	2,47%	28
			Estados Unidos	1,15%	13	Relato	1,41%	16
			Filipinas	1,06%	12	Ciencias y tecnología	1,32%	15
			Honduras	1,15%	13	Guion	0,09%	1

Tento příklad je náhodně vybraný a pochází také ze španělského deníku EL PAÍS z roku 2012.

[...] **La juez** Alaya decidió este lunes posponer la declaración judicial de Fernández del martes hasta el próximo viernes, con la previsión de que se prolongue el sábado, para que los letrados del caso accedieran a la documentación de la vida laboral [...]

(MARTÍN-ARROYO, Javier: «El exconsejero Fernández solicitó en 2011 su indemnización por despido». *El País*. Madrid: elpais.com, 2012-04-16.)

Závěrečné porovnání užití tvarů *la jueza/la juez*

Na závěr zkoumání tvarů *la jueza/la juez* si zrekapitulujeme důležité údaje a porovnáme užití obou tvarů.

Poprvé jsme se v korpusech (CORDE) setkali s tvarem *la jueza* v roce 1852 a tento příklad sloužil jako přirovnání a nejednalo se o profesi soudkyně. Následně jsme objevili toto substantivum ve španělském díle z roku 1886, které mělo význam manželka soudce. S tvarem *la jueza* jsme se poprvé setkali ve významu soudkyně v roce 1979 v argentinském dokumentu. Oproti tomu výraz *la juez* se v korpusu CORDE nevyskytoval a mohli jsme se s ním setkat až v korpusu CREA v roce 1984 v článku španělského deníku EL PAÍS.

V následující tabulce jsou zanesené informace z korpusu **CREA** o výskytu obou tvarů. Tabulka obsahuje vždy pouze hlavní období, zemi či téma, kdy, kde a v jakém textu bylo slovo použito.

CREA	Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
LA JUEZA	1997	38,86%	328	ARGENTINA	31,48%	256	Política, economía, comercio y finanzas.	76,83%	660
LA JUEZ	1996-2000	42,29%	466	ESPAÑA	76,48%	842	Política, economía y justicia	82,11%	904

Jak vidíme v tabulce, tvar *la jueza* se nejvíce vyskytoval v roce 1996 a tvar *la juez* v letech 1996-2000. Z toho důvodu se můžeme domnívat, že potřeba užití těchto substantiv byla v období existence tohoto korpusu největší mezi lety 1996-2000. Tento fakt by mohl odpovídat teorii, že ženy začaly do tohoto profesního odvětví prostupovat později a postupem času bylo takových žen více, stejně jako písemných dokladů o těchto substantivech označujících soudkyně.

Tvar *la jueza* se nejvíce používal v Argentině (31,48%), zatímco ve Španělsku převládalo užití tvaru *la juez* (76,48%). Z těchto výsledků můžeme říci, že ve Španělsku se majoritně adaptoval tvar *la juez* než tvar *la jueza*, který se objevoval ve 22,38% (viz. tabulka s. 38).

Témata výskytu obou substantiv jsou velmi podobná. Tvar *la jueza* byl v 76,84% používán v politickém, ekonomickém, obchodním a finančním kontextu a pro tvar *la juez* byla typická témata politika, ekonomika a spravedlnost (82,11%).

V následující tabulce jsou zanesená data z korpusu **CORPES XXI**. Stejně jako v předchozí tabulce jsou obsaženy informace o hlavním období, zemi, a typu textu, kde se oba tvary nejvíce vyskytovaly.

CORPES XXI	Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
LA JUEZA	2006-2010	49,15%	835	ARGENTINA	17,54%	298	Política, economía y justicia	74,51%	1266
LA JUEZ	2001-2005	35,15%	399	ESPAÑA	64,32%	730	Política, economía y justicia	62,64%	711

Podle dat uvedených v tabulce se tvar *la jueza* nejvíce vyskytoval v dokumentech z let 2006-2010 (49,15%). V to samé období se tvar *la juez* vyskytoval v 34,54% (viz. tabulka s. 41). Substantivum *la juez* se nejvíce vyskytoval mezi lety 2001-2005 (35,15%). Pro porovnání, tvar *la jueza* se ve stejném období objevil v 27,49% dokumentů.

Tvar *la jueza* se stejně jako v korpusu CREA nejvíce vyskytoval v Argentině (17,54%), ale v tomto případě se nejedná o velký rozdíl oproti ostatním zemím. Použití tohoto substantiva je více rovnoměrně rozložené mezi Argentinu, Španělsko a ostatní země Latinské Ameriky. To ovšem nelze tvrdit o tvaru *la juez*, který podobně jako v korpusu CREA velice převládá ve španělských dokumentech (64,32%). Z toho důvodu docházíme k závěru, že tvar *la juez* je i ve 21. století dominantní ve Španělsku, zatímco tvar *la jueza* se neomezuje ve velké míře na jedno území, ale jeho použití je rozděleno mezi mnoho zemí.

Posledním bodem je porovnání témat výskytu obou tvarů podstatného jména v korpusu CORPES XXI. Tvar *la jueza* se vyskytoval v 74,41% dokumentech s politickou, ekonomickou a justiční tematikou a jinak tomu nebylo ani u tvaru *la juez*, který se vyskytl v dokumentech stejného typu v 62,64%.

3.3 La médica/la médico

Dalším podstatným jménem, které budeme zkoumat je *la médico/la médica*. Toto substantivum považují za kontroverzní, neboť je možné ho přechylovat změnou koncovky nebo pouze změnou členu⁵⁶. S tímto substantivem jsem měla v minulosti vždy problém a nevěděla jsem, jakým způsobem ho mám přechýlit. Stojí za zmínku, že podle

⁵⁶ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Nueva gramática de la lengua española*, Madrid, 2009, s. 109.

DPD jsou uznávány oba tvary: *la médico* a *la médica*.⁵⁷ Podle RAE (2009:109) je určitá tendence přechylovat medicínské profese změnou členu, tedy používat tvar *la médico*. Výraz *la médica* ve významu žena lékaře je DPD považován za nepoužívaný a hovorový. Nicméně i s tímto případem se setkáme na příkladech z jednojazyčných korpusů.

3.3.1 La médica

Příklad z korpusu CORDE

V následující tabulce analyzujeme výskyt tvaru *la médica* v korpusu CORDE. Tento korpus obsahuje celkově 60 záznamů ve 32 dokumentech. První doklad o tomto podstatném jménu pochází z roku 1521-1543 ve významu doktorka.

Tvar *la médica* se nejčastěji objevoval v dokumentech z období 1800-1899 (36,67%) a poté v dokumentech z let 1500-1599 (25%). Nejčastěji se s tímto substantivem setkáváme v dokumentech původem ze Španělska (48,33%). Užití ve Španělsku výrazně převyšují použití tohoto tvaru v ostatních zemí. Následuje Argentina (15%) a Mexiko (14,33%). Nejtypičtějším tématem výskytu byly především dlouhé romány (41,67%).

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1800-1899	36,67%	22	ESPAÑA	48,33%	29	Relato extenso novela	41,67%	25
1500-1599	25,00%	15	ARGENTINA	15,00%	9	Relato breve culto	8,33%	5
1900-1949	21,67%	13	MEXICO	13,33%	8	Cartas y relacines	5,00%	3
1950-1975	11,67%	7	COLOMBIA	10,00%	6	Otros	45,00%	27
1600-1699	3,33%	2	URUGUAY	6,67%	4			
1700-1799	1,67%	1	CHILE	1,67%	1			
			PERÚ	1,67%	1			
			R. DOMINICANA	1,67%	1			
			GUATEMALA	1,67%	1			

Následující ukázka pochází z roku 1521-1543 ze Španělska a jedná se o zcela první záznam výskytu slova *la médica*, které je navíc ve významu doktorka.

[...] *En aquel tiempo se levantó en la provincia de Aclaya otra muger médica, la cual comenzó a curar con ensalmos o palabras, sin aplicar ninguna medicina simple ni compuesta, lo*

⁵⁷ Diccionario panhispánico de dudas. [online]. [cit. 25.4. 2016]. Dostupné z: <http://dle.rae.es/?id=Ol43qKziOl6Jp7U>

cual, como fuese sabido en Athenas, fué condenada por decreto del Senado a apedrear, diciendo que los dioses [...]

(GUEVARA, Fray Antonio de: *Epístolas familiares*, Madrid, 1521-1543, s. 346.)

Na následující ukázce si ukážeme použití tvaru *la médica* ve významu manželky lékaře.

*[...] - Le canto a usted el Evangelio, señor don Baltasar -respondió el médico sin detenerse delante del reparo-. Esto se prueba al aire y cuando se quiera, porque es de las cuentas que se sacan por los dedos... ¿Usted sabe lo que ha consumido solamente **la médica** en los años que se lleva metida en la cama, y antes de meterse en ella, de estos baños a los otros y de estas aguas a las de más allá? [...]*

(PEREDA, José María de: *La puchera*, Madrid, 1889, s. 191.)

Příklad z korusu CREA

V korusu CREA se nacházelo 32 záznamů ve 28 dokumentech o substantivu *la médica*.

V tabulce si můžeme všimnout, že se tento výraz nejvíce objevoval v dokumentech z roku 1996-2000 (43,75%). Dále se tento výraz nejvíce uplatňoval v argentinských dokumentech (43,75%) a poté ve španělských dokumentech (31,25%). Nejčastějšími tématy výskytu byla politika, ekonomika a spravedlnost (31,25%) a stejný podíl mělo také téma zdraví (31,25%).

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1996-2000	43,75%	14	ARGENTINA	43,75%	14	Política, economía y justicia	31,25%	10
1986-1990	18,75%	6	ESPAÑA	31,25%	10	Salud	31,25%	10
1991-1995	18,75%	6	COLOMBIA	18,75%	6	Novela	12,50%	4
1975-1980	12,50%	4	ESTADOS UNIDOS	3,13%	1	Artes, cultura y espectáculos	9,38%	3
1981-1985	6,25%	2	VENEZUELA	3,13%	1	Actualidad, ocio y vida cotidiana	6,25%	2
						Ciencias sociales, creencias y pensamiento	3,13%	1
						Relato	3,13%	1
						Teatro	3,13%	1

Následující doklad z korpusu CREA je náhodně vybraný a pochází z roku 1988 z kolumbijského tisku.

[...] *Con la triste emoción que el fallecimiento de la esclarecida dama ha producido, enviamos nuestras expresiones de pesar a sus hijos, el abogado Ladimir Valencia Campo; a la periodista Villa Vilia Valencia Campo; Zenaida de Ramírez; Vinubia de Wilches y **la médica** Neffeth Valencia Campos, a quienes acompañamos cordialmente en esta hora de dolor.*
[...]

(PRENSA: El Tiempo, 02/01/1988 : *Elisa Campo de Valencia*, Bogota)

Příklad z korpusu CORPES XXI

Tvar *la médica* se v korpusu CORPES XXI vyskytoval ve 120 případech v 93 dokumentech. Stejně jako v ostatních korpusech se tento tvar v korpusu CORPES XXI nevyskytuje ve velké míře. Největší použití slova se udává do období mezi lety 2006-2010 (41,67%).

Nejvíce se tento tvar vyskytoval v dokumentech ze Španělska (30%) a poté z Argentiny (25%). Tento rozdíl není tak velký, abychom mohli říci, že se toto substantivum začalo omezovat na Španělsko, neboť již v korpusu CREA se Argentina a za ní Španělsko pohybovaly na předních příčkách použití tohoto slova. Ostatní příklady se vyskytovaly v menší míře také v Kolumbii, Uruguayi, na Kubě a v Ekvádoru.

Na rozdíl od korpusu CREA, v korpusu CORPES XXI se udává, že 28,33% dokumentů spadalo do tematického okruhu zdraví a za ním následovaly romány (25,83%).

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
2006-2010	41,67%	50	ESPAÑA	30,00%	36	Salud	28,33%	34
2001-2005	35,00%	42	ARGENTINA	25,00%	30	Novela	25,83%	31
2011-2015	23,33%	28	COLOMBIA	14,17%	17	Ciencias sociales, creencias y pensamiento	14,17%	17
			URUGUAY	5,00%	6	Actualidad, ocio y vida cotidiana	10,83%	13
			CUBA	4,17%	5	Política, economía y justicia	10,00%	12
			ECUADOR	4,17%	5	Relato	3,33%	4
			MÉXICO	3,33%	4	Artes, cultura y espectáculos	2,50%	3
			BOLIVIA	2,50%	3	Ciencias y tecnología	2,50%	3
			PARAGUAY	2,50%	3	Teatro	1,67%	2
			CHILE	1,67%	2	Guion	0,83%	1

Příklad profese *la médica* se vyskytl také ve španělském tisku a tato ukázka pochází z roku 2003.

[...] *Mi **médica** de cabecera me dijo que viniese. Al principio me asusté, pero luego me lo tomé como una parte más del tratamiento, igual que un jarabe o una inyección.*[...]

(FERNÁNDEZ, Chus: *Defensa personal*. Madrid: Editorial Castalia, 2003.)

3.3.2 La médico

Příklad z korpusu CORDE

Po konzultaci korpusu CORDE jsme zjistili, že se daný tvar v tomto korpusu nevyskytuje. Důvodem je nejspíše to, že se toto slovo pro označení lékařky do roku 1975 nepoužívalo.

Příklad z korpusu CREA

V tomto korpusu jsme našli 25 případů použití ve 20 dokumentech. Zcela první dokument, kde se toto substantivum použilo, pochází podle záznamů z korpusu z roku 1978 z Chile.

V následující tabulce vidíme výsledky výzkumu. Nejvíce příkladů bylo nalezeno v roce 1996 (24%) a v roce 1989 (16%). Je velmi složité provádět objektivní výzkum za předpokladu, že je k dispozici velmi malé množství příkladů. Z údajů, které se týkají regionu výskytu, můžeme usoudit, že se tento tvar používá zejména ve Španělsku (56%).

Hlavními tématy výskytu byla politika, ekonomika, obchod a finance (36%) a poté zdraví (32%).

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1996	24.00%	6	ESPAÑA	56.00%	14	Política, economía, comercio y finanzas.	36.00%	9
1989	16.00%	4	CUBA	16.00%	4	Salud.	32.00%	8
1997	12.00%	3	CHILE	12.00%	3	Ciencias sociales, creencias y pensamiento.	12.00%	3
2003	12.00%	3	EE. UU.	4.00%	1	Ficción.	12.00%	3
2002	8.00%	2	GUATEMALA	4.00%	1	Ocio, vida cotidiana.	8.00%	2
2004	8.00%	2	NICARAGUA	4.00%	1			
1978	4.00%	1	REP. DOMINICANA	4.00%	1			
1993	4.00%	1						
1995	4.00%	1						
Otros	8.00%	2						

Následující a zcela první ukázka pochází původem z roku 1978 z Chile a jedná se o novinový článek.

[...] *A pesar de la modestia -"ya habrá tiempo para realizar un seminario con este pretexto", dice **la médico** jefe del servicio, Nelly Chiófalo-, llegaron felicitaciones de otros sectores.[...]*

(PRENSA: Revista Hoy, 01-07/02/1978: LA SEMANA DE HOY, Chile)

Příklad z korpusu CORPES XXI

Ani v korpusu CORPES XXI jsme se nesetkali s tvarem *la médico*. Nejspíše je to proto, že se obecně preferuje tvar *la médica*.

Závěrečné porovnání použití tvarů *la médica/la médico*

Na závěr si zrekapitulujeme důležité poznatky a porovnáme užití obou substantiv. První záznam o podstatném jméně *la médica* pochází z korpusu CORDE a je z roku 1521-1543 ze Španělska. Význam toho substantiva je v tomto kontextu je doktorka. První doklad o tvaru *la médico* pochází z korpusu CREA z roku 1978 z Chile. Zde si můžeme všimnout, že se tvar *la médico* do té doby nevyskytoval a je tedy o více než 4 století mladší než tvar *la médica*.

V následující tabulce si porovnáme záznamy z korpusu **CREA** o obou tvarech. Tabulka vždy obsahuje hlavní období, zemi a téma výskytu daného substantiva.

CREA	Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
LA MÉDICO	1996	24.00%	6	ESPAÑA	56.00%	14	Política, economía, comercio y finanzas.	36.00%	9
LA MÉDICA	1996-2000	43,75%	14	ARGENTINA	43,75%	14	Política, economía y justicia	31,25%	10

Můžeme si všimnout, že tvar *la médico* se v korpusu CREA vyskytoval nejvíce v roce 1996 a tvar *la médica* v letech 1996-2000. Nastává zde stejná situace jako u příkladů *la juez/la jueza*, kdy se daná substantiva nejvíce uplatňovala ve stejném časovém období. Ráda bych podotkla, že je problematické analyzovat toto substantivum kvůli malému množství příkladů.

Země, ve které se nejvíce využívalo substantivum *la médico*, bylo Španělsko (56%). U tvaru *la médica* většina dokladů pocházela z Argentiny (43,75%) a na druhém místě stálo Španělsko. Hlavními tématy byly pro tvar *la médico* politika, ekonomika, obchod a finance (36%) a pro tvar *la médica* byly hlavními tématy výskytu politika, ekonomika a spravedlnost (31,25%).

Vzhledem k tomu, že se tvar *la médico* v korpusu CORPES XXI nevyskytuje, nemůžeme provést komparativní analýzu s tvarem *la médica*.

Z analýzy vyplývá, že tvar *la médica* se používal více než tvar *la médico*. Nejvíce důkazů o použití tvaru *la médica* je z korpusu CORPES XXI, který obsahuje 120 případů v 93 dokumentech. Celkový počet dokladů o tvaru *la médica* ve všech korpusech RAE je 212. Z tohoto počtu náleží většinová část španělským textům (65 případů) a na druhém místě jsou argentinské dokumenty (53 případů). Z toho lze vydedukovat, že od roku 1521 do současnosti se toto substantivum nejvíce používalo ve Španělsku a následně v Argentině. Naopak tvar *la médico* se užíval od roku 1978 do roku 2004 a od té doby o něm nemáme v korpusech žádný záznam. Tento tvar se vyskytoval ve 25 případech v 10 dokumentech.

3.4 El modisto/el modista

Již v kapitole (2.6.3) k dílu *Gramática española* v teoretické části jsem naznačila problematiku výrazu *el modisto/el modista*:

*El nombre modista que designa con artículo masculino al varón, se hizo femenino apoyado en su terminación con artículo -la modista- y creó un masculino en -o: el modisto. Por parte de los mismos profesionales hay una marcada tendencia a restablecer la forma el modisto.*⁵⁸

V současné době se podle DPD⁵⁹ pro označení módního návrháře nebo krejčího v mužském rodě využívá obou tvarů. Při rozboru se budu snažit porovnávat četnost použití obou tvarů v jednojazyčných korpusech.

3.4.1 El modisto

Příklad z korpusu CORDE

Nejstarší korpus CORDE obsahuje 49 příkladů ve 23 dokumentech. Nejstarší doklad pochází z roku 1884 z Kuby. Již v té době existovalo označení *el modisto*.

Z těchto 49 příkladů pochází 42,5% z roku 1906, 15% z roku 1922. Obecně by se dalo říci, že se toto substantivum začalo ve větší míře používat na počátku 20. století. Valná většina dokladů pochází původem ze Španělska (75,51%) a na druhém místě stojí Argentina (12,24%). Dominujícím tématem byla výpravná próza (69,38%).

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1900-1949	59,18%	29	ESPAÑA	75,51%	37	Prosa narrativa	69,38%	34
1950-1975	8,16%	4	ARGENTINA	12,24%	6	Prosa dramática	16,32%	8
1800-1899	6,12%	3	CUBA	4,08%	2	Prosa científica	8,16%	4
Otros	10,00%	4	MÉXICO	4,08%	2	Prosa de sociedad	4,08%	2
			COLOMBIA	2,04%	1	Verso lírico	2,04%	1
			VENEZUELA	2,04%	1			

První příklad pochází z kubánského románu z roku 1884.

[...] *El linajudo y helado Lovelace se acordaba después de sus celos... ¿De quién?... Del vizconde de Fariña, del **modisto** francés que tomaba medida a Cleo de sus trajes; de un primo de la mundana, que la visitaba con frecuencia... Cerraba esta comitiva de recuerdos el fantasma de la muerte que iba tremolando el pendón del desengaño... [...]*

(ORTEGA MUNILLA, José: *Cleopatra Pérez*, Madrid, 1884, s. 64.)

⁵⁸ ALCINA FRANCH, Juan; MANUEL BLECUA, José: *Gramática española*, Barcelona, 1975, s. 521-522.

⁵⁹ Diccionario panhispánico de dudas. [online]. [cit. 25.4. 2016]. Dostupné z: <http://dle.rae.es/?id=PUltYpb>

Příklad z korpusu CREA

V korpusu CREA bylo od roku 1975 do roku 2004 nalezeno 231 záznamů o substantivu *el modisto* ve 126 dokumentech.

Nejvíce dokladů o tomto substantivu se vyskytuje v dokumentech z let 1996-2000 (51,95%) a v období mezi lety 1991-1996 (21,65%). Tento tvar se ve velké většině případů vyskytoval především ve španělských dokumentech (64,07%) a dále se jeho použití rozložilo mezi země Latinské Ameriky. Nejčastějšími tématy výskytu byla současnost, volný čas a každodenní život (60,61%).

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1996-2000	51,95%	120	ESPAÑA	64,07%	148	Actualidad, ocio y vida cotidiana	60,61%	140
1991-1995	21,65%	50	MÉXICO	7,79%	18	Novela	15,58%	36
1986-1990	17,32%	40	ARGENTINA	7,36%	17	Artes, cultura y espectáculos	12,55%	29
1981-1985	5,63%	13	CHILE	7,36%	17	Ciencias sociales, creencias y pensamiento	6,49%	15
1975-1980	3,46%	8	ESTADOS UNIDOS	6,06%	14	Política, economía y justicia	1,73%	4
			COLOMBIA	3,03%	7	Teatro	1,73%	4
			VENEZUELA	1,30%	3	Ciencias y tecnología	0,43%	1
			CUBA	0,87%	2	Relato	0,43%	1
			REPÚBLICA DOMINICANA	0,87%	2	Salud	0,43%	1
			COSTA RICA	0,43%	1			

Jako příklad jsem vybrala článek ze španělského tisku z roku 1995.

*[...] Para su último desfile en París, Givenchy eligió gabardinas y popelinas de seda y ante, y sus modelos se cubrieron de terciopelos, puntillas y bordados. A sus 67 años, este **modisto** francés se reafirmó en su preferencia por el negro y por la simplicidad de las formas. Como nuevo reconocimiento a su estilo, Givenchy recibirá un premio en Chicago el próximo octubre. [...]*

(PRENSA: La Vanguardia, 16/07/1995 : *París se viste de invierno.*)

Příklad z korpusu CORPES XXI

V synchronním korpusu CORPES XXI jsme se setkali s 433 případy výskytu tvaru *el modisto* ve 196 dokumentech.

Nejvíce dokladů o použití tohoto substantiva máme mezi lety 2001-2005 (49,65%). Stejně jako v korpusu CREA, i zde dominuje použití tohoto tvaru ve Španělsku (58,89%) a následně je použití rozděleno v menší míře mezi země Latinské Ameriky. Také tady je hlavním tématem výskytu současnost, volný čas a každodenní život (61,43%).

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
2001-2005	49,65%	215	ESPAÑA	58,89%	255	Actualidad, ocio y vida cotidiana	61,43%	266
2006-2010	38,57%	167	MÉXICO	9,24%	40	Artes, cultura y espectáculos	13,63%	59
2011-2015	11,78%	51	ARGENTINA	7,16%	31	Novela	11,09%	48
			VENEZUELA	4,62%	20	Ciencias sociales, creencias y pensamiento	4,62%	20
			REPÚBLICA DOMINICANA	3,46%	15	Relato	4,16%	18
			CHILE	3,00%	13	Teatro	2,31%	10
			COLOMBIA	2,31%	10	Política, economía y justicia	2,08%	9
			URUGUAY	2,08%	9	Ciencias y tecnología	0,46%	2
			PERÚ	1,62%	7	Salud	0,23%	1
			CUBA	1,39%	6			

Následující ukázka je náhodně vybraná a obsahuje použití tvaru *el modisto*. Pochází ze španělského tisku z roku 2002.

[...] *Al principio, Elisa había insinuado su intención de caerse con el mismo vestido que su madre: le había traído muy buena suerte al matrimonio. **El modisto** era el mismo, pero con treinta años menos; el vestido, también. Ya Elisa lo había usado en una puesta de largo, porque el diseño era modernísimo para los años 60: sin cola y sin mangas [...]*

(GALA, Antonio: «LA BODA». Los invitados al jardín, Barcelona: Planeta, 2002)

3.4.2 El modista

Příklad z korpusu CORDE

V korpusu CORDE jsme se setkali se 17 případy použití tvaru *el modista* v 9 dokumentech. Jedná se o velmi malé množství příkladů, a proto není analýza vůbec jednoduchá. První záznam o tomto substantivu pochází z roku 1763 ze Španělska. Od 18. století do roku 1975 se toto substantivum nejvíce používalo v rozmezí let 1900-1949 (29,41%). Nejčastěji jsme se s tímto výrazem setkali ve španělských dokumentech (70,59%) a na ostatních pozicích se nacházely Argentina, Venezuela a Salvador. Nejvíce se tento výraz vyskytoval v dokumentech s tématy paměti a deníky (23,53%).

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1900-1949	29,41%	5	ESPAÑA	70,59%	12	Memorias y diarios	23,53%	4
1700-1799	23,53%	4	SALVADOR	11,76%	2	Drama	11,76%	2
1800-1899	23,53%	4	ARGENTINA	11,76%	2	Cartas y relaciones	11,76%	2
1950-1975	23,53%	4	VENEZUELA	5,88%	1	Otros	52,94%	9

Následující ukázka pochází z roku 1763 ze španělského románu a je to první záznam o substantivu *el modista* v korpusu CORDE.

[...] PERSONAS

D. Prudencio, caballero de Madrid. D.ª Gervasia, su sobrina. Pascasia, criada. Gilito, paje. D. Jorge, novio de doña Gervasia., Beltrán, serrano, novio de Pascuala. D. Zacarías, abogado figurón. Mr. Trictac, modista francés. Huracán, peluquero de damas. [...]

(CRUZ, Ramón de la: *Los novios espantados*, Madrid, 1763, s. 106.)

Příklad z korpusu CREA

Korpus CREA obsahuje více písemných dokladů o výrazu *el modista* než korpus CORDE. V korpusu jsme se setkali s 46 případy výskytu v 38 dokumentech. Nejvíce se toto substantivum objevovalo v dokumentech mezi lety 1996-2000 (36,96%) a v letech 1981-1985 (21,74%). Stejně jako tvar *el modisto* se toto substantivum nejvíce uplatňovalo ve Španělsku (69,57%). Zajímavé je, že v porovnání s korpusem CORDE se toto substantivum začalo uplatňovat v několika dalších zemích. Mezi ně patří Peru, Chile, Uruguay, a Dominikánská republika. Nejčastějším tématem byla současnost, volný čas a každodenní život (61,36%).

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1996-2000	36,96%	17	ESPAÑA	69,57%	32	Actualidad, ocio y vida cotidiana	61,36%	27
1981-1985	21,74%	10	PERÚ	6,52%	3	Ciencias sociales, creencias y pensamiento	13,64%	6
1986-1990	17,39%	8	CHILE	4,35%	2	Novela	11,36%	5
1991-1995	13,04%	6	URUGUAY	4,35%	2	Artes, cultura y espectáculos	9,09%	4
1975-1980	10,87%	5	ARGENTINA	8,70%	4	Política, economía y justicia	2,27%	1
			REPÚBLICA DOMINICANA	2,17%	1	Teatro	2,27%	1
			VENEZUELA	4,35%	2			

Následující příklad je náhodně vybraný a pochází z roku 1985 ze španělského deníku EL PAÍS.

[...] *La gente bien viste ropas con etiqueta made in Spain. "Hasta hace poco tiempo esta etiqueta no significaba nada, podía incluso ser un factor negativo", comenta **el modista** Adolfo Domínguez, de 35 años, que bien puede considerarse como el diseñador e industrial de la moda que ha ascendido más rápidamente. [...]*

(«Renacimiento cultural de España». *El País*. Madrid: Diario El País, S.A., 1985-08-01.)

Příklad z korpusu CORPES XXI

V nejnovějším korpusu RAE se vyskytovalo 73 případů použití slova *el modista* v 58 dokumentech. Jak můžeme vidět v tabulce, nejvíce dokladů pochází z období mezi lety 2001-2005 (55,38%) a z let 2006-2010 (47,69%). Stejně jako v korpusech CORDE a CREA, i korpus CORPES XXI vykazuje největší použití tohoto substantiva ve Španělsku (61,97%). Nicméně použití tvaru *el modista* se ve srovnání s korpusem CREA rozšířilo do ostatních zemí Latinské Ameriky, jako je Mexiko, Portoriko, Ekvádor, Honduras, Nikaragua, Paraguay, Kuba nebo Kolumbie. Dominantním tématem zůstává současnost, volný čas a každodenní život (49,3%).

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
2001-2005	55,38%	36	ESPAÑA	61,97%	44	Actualidad, ocio y vida cotidiana	49,30%	37
2006-2010	47,69%	31	MEXICO	5,63%	4	Artes, cultura y espectáculos	30,99%	22
2011-2015	9,23%	6	ARGENTINA	4,23%	3	Ciencias sociales, creencias y pensamiento	8,45%	6
			PUERTO RICO	4,23%	3	Novela	5,63%	4
			VENEZUELA	2,82%	2	Política, economía y justicia	2,82%	2
			ECUADOR	2,82%	2	Teatro	2,82%	2
			REPÚBLICA DOMINICANA	2,82%	2			
			HONDURAS	2,82%	2			
			NICARAGUA	2,82%	2			
			PARAGUAY	2,82%	2			
			PERU	2,82%	2			
			CUBA	2,82%	2			
			COLOMBIA	1,41%	1			

Následující ukázka pochází také ze španělského tisku z roku 2001.

[...] *Por su parte el joven **modista** Richard Febles, usa chifones, los encajes y bordados. 'Vuelve el lujo, los tonos naranjas, fuscias, rojos y amarillos, mucho color, en trajes ligeros, suaves, y especialmente femeninos'* [...]

(«Moda criolla a todo color». *El Universal*. Caracas: Diario El Universal C.A., 2001-10-03.)

Závěrečné porovnání použití tvarů *el modisto/el modista*

Stejně jako u ostatních substantiv, i zde si zrekapitulujeme důležité informace a porovnáme užití substantiv v příslušných korpusech. Obě substantiva se vyskytovala ve všech korpusech, nicméně použití tvaru *el modisto* bylo několikanásobně větší a širší, než použití tvaru *el modista*.

První důkaz o použití tvaru *el modisto* pochází z roku 1884 z Kuby. Naopak tvar *el modista* byl použit dříve, v roce 1763 ve španělském románu. Zde můžeme potvrdit teorii, že původním tvarem pro označení muže, který navrhuje oblečení, byl tvar *el modista*.

*El nombre modista que designa con artículo masculino al varón, se hizo femenino apoyado en su terminación con artículo -la modista- y creó un masculino en -o: el modisto. Por parte de los mismos profesionales hay una marcada tendencia a restablecer la forma el modisto.*⁶⁰

⁶⁰ ALCINA FRANCH, Juan; MANUEL BLECUA, José: *Gramática española*, Barcelona, 1975, s. 521.

V následující tabulce si porovnáme záznamy z korpusu CORDE o obou tvarech. Tabulka vždy obsahuje hlavní období, zemi a téma výskytu daného substantiva.

CORDE	Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
EL MODISTO	1900-1949	59,18%	29	ESPAÑA	75,51%	37	Prosa narrativa	69,38%	34
EL MODISTA	1900-1949	29,41%	5	ESPAÑA	70,59%	12	Memorias y diarios	23,53%	4

Jak můžeme vidět v tabulce, oba tvary se nejvíce vyskytovaly v první polovině 20. století. Nicméně je velký rozdíl, když k tvaru *el modisto* máme 29 dokladů a k tvaru *el modista* pouze 5. Co se týká použití substantiv z geografického hlediska, oba tvary se nejčastěji zobrazovaly v dokumentech ze Španělska. Tvar *el modisto* ze 75,51% a tvar *el modista* ze 74,59%. Rozdíl nastává u hlavního tématu výskytu, kdy se tvar *el modisto* vyskytoval ve výpravné próze (69,38%) a tvar *el modista* v pamětech a denících (23,53%).

V následující tabulce si porovnáme použití obou tvarů z korpusu CREA.

CREA	Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
EL MODISTO	1996-2000	51,95%	120	ESPAÑA	64,07%	148	Actualidad, ocio y vida cotidiana	60,61%	140
EL MODISTA	1996-2000	36,96%	17	ESPAÑA	69,57%	32	Actualidad, ocio y vida cotidiana	61,36%	27

V korpusu CREA platí, že oba tyto tvary se vyskytovaly ve stejném období v letech 1996-2000. Tvar *el modisto* se v tomto období uplatňoval v 51,95% případů a tvar *el modista* v 36,96% případů. Zde ovšem narážíme na problém, kdy množství dokladů o tvaru *el modisto* několikanásobně převyšuje použití tvaru *el modista*. Co se týká výskytu obou substantiv, hlavním původem dokumentů obsahující tato substantiva bylo Španělsko. *El modisto* se zde vyskytoval v 64,04% a tvar *el modista* v 69,57%. Hlavním tématem výskytu obou substantiv byla současnost, volný čas a každodenní život.

Závěrem si porovnáme také výsledky z korpusu CORPES XXI.

CORPES XXI	Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
EL MODISTO	2001-2005	49,65%	215	ESPAÑA	58,89%	255	Actualidad, ocio y vida cotidiana	61,43%	266
EL MODISTA	2001-2005	55,38%	36	ESPAÑA	61,97%	44	Actualidad, ocio y vida cotidiana	49,30%	37

Jak můžeme vidět z tabulky, období, původ a téma použití jsou pro obě substantiva stejná.

Z výzkumu vyplývá, že se oba tvary nejvíce používaly v letech 2000-2005. Postupem času se začalo rozšiřovat pole působnosti u obou tvarů, které začaly používat i v dalších zemích. Pro označení módního návrháře se majoritně používá tvar *el modisto* a tvar *modista* je ve většině případech přenecháván ženám, kvůli kterým se původní tvar *el modista* změnil na *el modisto*. Nicméně je nutné říci, že oba tvary použití této profese jsou správné. Označení pro módního návrháře se nejvíce vyskytovalo ve Španělsku a hlavním tématem výskytu byla současnost, volný čas a každodenní život.

Závěr

V běžném životě se s přechylováním setkáváme každý den, ačkoli si jeho přítomnost neuvědomujeme. Přestože se ve španělském jazyce přechyluje celá řada pojmenování, já jsem se v této práci věnovala výhradně přechylování názvů povolání. Téma této bakalářské práce je Přechylování názvů povolání v současné španělštině.

Teoretickou část jsem rozdělila na dva úseky, z nichž první úsek byl věnován normě, tedy co je to přechylování, proč se používá a normy pro tvoření názvů ženských profesí. Mým záměrem bylo uvést co nejaktuálnější informace, a proto byl hlavním zdrojem *Diccionario Panhispánico de Dudas*.

V druhém úseku jsem se zaměřila na španělské gramatiky od 15. století až po současnost a snažila jsem se zaznamenat přítomnost přechylování. Během bádání jsem se přesvědčila, že definice jsou tzv. „vrtochem“ 20. století, neboť právě tam jsme se v gramatikách poprvé setkali s definicí přechylování. U gramatik jsem se soustředila na výskyt rodu podstatných jmen, kde se objevovaly jak profese, tak záznamy o přechýlených substantivech. S prvním záznamem o přechylování jsme se setkali již v první gramatice od Elia Antonia de Nebrija z roku 1492, kde bylo přechýleno substantivum *testigo/testiga*. Překvapivým zdokonalením v gramatikách byla samostatná podkapitola věnovaná profesím. Tento oddíl se poprvé vyskytl v *Gramática de la lengua castellana* vydané RAE v roce 1776. Od té doby se ve všech zkoumaných gramatikách objevuje krátký výčet mužských a ženských profesí. Významná změna v gramatikách nastala s dílem *Gramática española* od autorů Juan Alcina Franch a José Manuel Blecua z roku 1975. V této gramatice se poprvé vyskytují všechny náležitosti zkoumání, jako je definice rodu, definice přechylování a výčet přechylovaných profesí. Detailní údaje o všech konzultovaných gramatikách jsou přiloženy v tabulce.

V praktické části jsem se detailně věnovala korpusové analýze 4 substantiv: *el azafato*, *la juez/la jueza*, *la médica/la médico*, *el modista/el modisto*. Záměrně jsem vybrala 2 profese v ženském a 2 profese v mužském rodě, protože se mnohdy mylně domníváme, že všechny tvary profesí v ženském rodě jsou odvozeny od základních tvarů v rodě mužském. Každý jednotlivý tvar jsem analyzovala v korpusech CORDE, CREA a CORPES XXI a zkoumala jsem použití těchto slov, region, kde se jaký tvar nejčastěji používal a také typ textu, kde se dané substantivum vyskytovalo.

Po analýze profese *el azafato* jsme dospěli k závěru, že se toto substantivum v korpusech vyskytovalo od roku 1908 až do současnosti. Toto substantivum bylo nejvíce

používáno pro označení muže, který asistuje na kongresech a poskytuje pomoc zúčastněným a ve významu stevard. V prvním záznamu z roku 1908 toto substantivum mělo význam komorného. V 75% se toto substantivum vyskytovalo ve španělských textech s tematikou současnost, volný čas a každodenní život.

Dále jsme porovnávali užití tvarů *la jueza* a *la juez*. Tvar *la jueza* se poprvé objevil v dokumentu z roku 1852 a tvar *la juez* v roce 1886. Obě substantiva byla v korpusech hodně používána a obě se majoritně vyskytovala ve španělských a argentinských textech s politickou, ekonomickou a justiční tematikou. Důležité je, že ve Španělsku převládalo použití tvaru *la juez* a v Argentině se více používal tvar *la jueza*. Tyto tvary se podle Čermáka (2009:76) používaly ve stejné míře při konzultaci obou substantiv v synchronním korpusu CREA.

Nejstarší záznam o tvaru *la médica* pochází z roku 1521-1543 ze Španělska a tvar *la médico* se poprvé objevil v dokumentu z roku 1978 v Chile. Častěji se objevoval tvar *la médica*, který se nejvíce uplatňoval ve španělských textech a hlavními tématy byla politika, ekonomie a finance. Podle Čermáka (2009:76) se v tomto případě více používá tvar *la médica*, který je přechýlen pomocí derivace koncovky.

U profese *el modisto/el modista* se v drtivé většině využívalo tvaru *el modisto*, protože tvar *modista* byl přenechán spíše ženám. Původní tvar *el modista* byl použit v roce 1763, zatímco tvar *el modisto* byl poprvé zmíněn v roce 1886. Nyní se uplatňují oba tvary nejvíce ve Španělsku ve spojení s tématy současnost, volný čas a každodenní život.

Při analýze jsem často docházela k překvapivým výsledkům a potvrdila se mi teorie, že jazyk je jako živý organismus, který se neustále vyvíjí, mění a přizpůsobuje potřebám společnosti. Na druhou stranu je také velmi tolerantní, neboť dovoluje mluvčím mnohé alternativy jeho použití.

název	autor	rok	definice rodu	výskyt profesí	výčet nepřechýlených profesí	definice přechýlování	jev přechýlování	výčet přechýlovaných substantiv/profesi	poznámka
Gramática castellana	Elio Antonio de Nebrija	1492	ano	ne		ne	ano	Testigo/a	
Diálogo de la lengua	Juan de Valdés	1535	ne	ne		ne	ne		Pouze definice členu
Gramática de la lengua vulgar de España	Bartholomaeus Gravius	1559	ano	ne		ne	ne		
Trilingüe de tres artes de las tres lenguas castellana, latina, i griega, todas en romanze	Gonzalo Correas	1627	ano	ne		ne	ne		
Gramatica de la lengua castellana: reducida a breves reglas	Benito Martínez Gómez, Gayoso, Gabriel Ramirez	1769	ano	ne		ne	ne		
Arte del Romance castellano dispueta según sus principio generales y el uso de los mejores autores	Benito de San Pedro	1769	ano	ne		ne	ne		
Gramática de la lengua castellana	Real Academia Española	1771	ano	ne		ne	ano	el virgen/la virgen, el mártir/la mártir el testigo/la testigo	Přechýlování pomocí členu
Gramática de la lengua castellana	Real Academia Española	1776	ano	ano	Polvorista, Patriarca, Poeta, Gobernador/costurera, aplanchadora	ne	ne		
Elementos de gramática castellana	Juan Manuel Callera, Pedro Antonio de Prais	1818	ano	ano	Sastre, Governador, Abogado/costurera, Priora	ne	ne		
Nueva gramática de la lengua castellana: según los principios de la filosofía gramatical	Antonio Martínez de Noboa	1839	ano	ano	rector, capitán, poeta, injeniero/rectora, costurera, emperatriz	ne	ano	Recotr/a	

název	autor	rok	definice rodu	výskyt profesí	výčet nepřechýlených profesí	definice přechýlování	jev přechýlování	výčet přechýlováných substantiv/profesi	poznámka
Gramática de la lengua castellana según ahora se habla	Vicente Salvá	1852	ano	ano	alcoranista, anacoreta, atleta, cónsul, ebanista, maestrescuela, papa, poeta, polichimela, profeta, sastre, cocinera, sirviente, dentista	ne	ne		
Gramática de la lengua castellana	Real Academia Española	1858	ano	ano	alférez, alcaide, albañil/costurera, actriz	ne	ano	doctor/doctora, zapatero/ zapatera	
Gramática razonada de la lengua española	Matias Salleras	1876	ano	ano	médico, comadrón, modista, cantatriz	ne	ne		
Gramática de la lengua española	José María Pontes y Fernández	1911	ano	ano	médico, sastre, doctora, modista	ne	ne		
Gramática de la lengua castellana	Real Academia Española	1920	ano	ano	albañil, piloto, alférez, azafata, nodriza	ne	ne		
Gramática española	Juan Alcina Franch, José Manuel Blecua	1975	ano	ano		ano	ano	cocinero/a, parroquiano/a, zapatero/a, portero/a, obrero/a, camarero/a, maestro/a, pastelero/a, intendente/a, sastre/a, comediante/a, asistente/a, danzante/a, sirviente/a, colegial/a, conductor/a, comadrón/a, bailarín/a, jugador/jugleresa, alcaide/alcalde/a, sastre/sastresa, poeta/poetisa, guarda/guardesa, historiador/historionisa, cantante/cantatriz, actor/actriz, saltador/saltatriz, médico/médica y la médico, clavario/clavariésa y clavaria, actor/actriz o actora, poeta/poetisa y poeta, sastre/sastresa y sastra, emperador/emperatriz y emperadora, almirante/almirantesa y almiranta, cajista, el/la planchista, el/la oculista, electricista, telegrafista, comparsa, dentista, el/la ascensorista, telefonista, modisto/modista	

název	autor	rok	definice rodu	výskyt profesí	výčet nepřechýlených profesí	definice přechylování	jev přechylování	výčet přechylovavých substantiv/profesi	poznámky
Nueva gramática de la lengua española	Real Academia Española	2009	definice rodu ano	výskyt profesí ano	výčet nepřechýlených profesí	definice přechylování ano	jev přechylování ano	výčet přechylovavých substantiv/profesi abogado/a; agregado/a; árbitro/a; arquitecto/a; banquero/a; biólogo/a; bombero/a; boticario/a; calligrafo/a; candidato/a; catedrático/a; comisario/a; diputado/a; escribano/a; estomatólogo/a; farmacéutico/a; filántropo/a; filólogo/a; filósofo/a; fisicp/a; fontanero/a; fotógrafo/a; funcionario/a; geógrafo/a; geólogo/a; ginecólogo/a; grafólogo/a; informático/a; ingeniero/a; mandatario/a; matemático/a; mecanógrafo/a; médico/a; meteorólogo/a; ministro/a; neurólogo/a; notario/a; odontólogo/a; podólogo/a; (p)siólogo/a; químico/a; quiosquero/a; reportero/a; secretario/a; síndico/a; taquígrafo/a; técnico/a; torero/a; veterinario/a; presidente/presidenta, profesor/a, alcalde/alcaldesa, poeta/poetisa o poeta, artista, escritor/a, chófer o chófer/fisioterapeuta. comparsa, geodesta, geriatra, guardia, guía, logopeda, pediatra, (p)siquiatra, terapeuta, vigía, analista, automovilista, dentista, especialista, pianista, taxista, violinista, modisto, modista, guardés/guardesa, detective, policía, comediante/comedianta, sirviente/sirvienta, gobernante/gobernanta, modelo, piloto, jurado, canguro, lavacoches, auxiliar, crupier, oficial, el/la portavoz, el/la jueza, juez/a, rector/a, alférez, almirante, el contrabaja/la contrabajista (al lado de el contrabajista/la contrabajista); el corneta/la corneta (al lado de el cornetista/la cornetista); el flautista/la flautista (al lado de el flautista/la flautista); el fagot/la fagot (al lado de el fagotista/la fagotista); el trompetista/la trompetista (al lado de el trompetista/la trompetista); el violín/la violín (al lado de el violínista/la violínista); el bajo/la bajo (al lado de el bajista/la bajista)	

Resumé

La moción es un fenómeno con el que nos encontramos en la vida diaria, aunque no nos damos cuenta de su presencia. Es increíble cómo una falta en la expresión puede afectar a otras personas, especialmente mujeres, cuando no les llamamos mediante una denominación adecuada.

El tema de este trabajo es *La moción de las profesiones en el español actual*. El presente estudio consta de una primera parte teórica y una segunda práctica. En la primera parte se expuso el contexto histórico y se detalló la necesidad de la moción en las profesiones de las mujeres. A continuación se mencionó la norma y se explicaron el género de los nombres y la formación del femenino en profesiones, cargos y títulos. Para representar los datos relevantes se utilizaron las fuentes bibliográficas más actuales, entre otras el Diccionario Panhispánico de Dudas y la Nueva gramática de la lengua española publicada por la Real Academia Española en 2009. Otro de los puntos principales de este trabajo se basó en la documentación correspondiente a la aparición de la moción en las gramáticas de la lengua española. Para ello se analizaron 17 gramáticas, la primera de las cuales fue publicada en 1492. En el caso de la moción nos encontramos precisamente en esta primera gramática en el caso el testigo/la testiga. Posteriormente se estudiaron todas las gramáticas y se anotaron la aparición de las definiciones de género y de la moción, la aparición de las palabras mocionadas y adicionalmente una lista de las diferentes profesiones. Con el paso del tiempo las gramáticas contenían más y más información y poco a poco aparecían las profesiones de género femenino, que anteriormente eran privativas del hombre.

En la parte práctica se llevó a cabo el análisis de 4 profesiones: *el azafato, la jueza/la juez, la médica/la médico* y *el modista/el modisto*. Para ello se consultaron los corpus CORDE, CREA y CORPES XXI, donde se analizó de forma exhaustiva la variación en las formas de los dichos sustantivos. El objetivo principal de dicho estudio fue aclarar cuándo se había empezado a utilizar las formas de las palabras, qué forma era más antigua y en qué sentido se había utilizado las formas de las palabras. A partir de estas informaciones, se facilitaron los detalles de los corpus en las tablas, donde se destacaron los países que más utilizaban dicha forma, en qué período se utilizaba la palabra con más frecuencia y cuales fueron los temas típicos de la aparición del sustantivo. Finalmente, se llegó a la conclusión de que en todos los sustantivos mencionados se prefería el tipo de

la moción por la derivación mediante desinencia gramatical. Sin embargo, en el caso del sustantivo *la jueza/la juez* el uso de las dos formas es más equilibrado.

Seznam použité literatury

ALCINA FRANCH, Juan a José MANUEL BLECUA: *Gramática española*, Barcelona, 1975

ALONSO, Matilde a Elies FURIO BLASCO, *El papel de la mujer en la sociedad española*, Lyon, 2007

CALLEJA, Juan Manuel; APRAIZ, Pedro Antonio de: *Elementos de gramática castellana*, Bilbao, 1818

CORREAS, Gonzalo: *Trilingue de tres artes de las tres lenguas castellana, latina, i griega, todas en romanze*, Salamanca, 1627

ČERMÁK, Petr: *Tipología del español actual a la luz de la teoría de Vladimír Skalička*, Praha, 2009

GRAVIUS, Bartholomaeus: *Gramática de la lengua vulgar de España*, Lovañ, 1559

MARTÍNEZ GÓMEZ GAYOSO, Benito a Gabriel RAMÍREZ: *Gramatica de la lengua castellana: reducida a breves reglas*, Madrid, 1769

NEBRIJA, Elio Antonio de: *Gramática castellana*, Salamanca, 1492

NOBOA, A.M. de: *Nueva gramática de la lengua castellana: según los principios de la filosofía gramatical*, Madrid, 1839

PONTES Y FERNÁNDEZ, José Maria: *Gramática de la lengua española*, Madrid, 1911

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Gramática de la lengua castellana*, Madrid, 1771

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Gramática de la lengua castellana*, Madrid, 1796

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Gramática de la lengua castellana*, Madrid, 1858

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Gramática de la lengua castellana*, Madrid, 1920

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Nueva Gramática de la Lengua Española*, Madrid, 2009

SALLERAS, Matias: *Gramática razonada de la lengua española*, Segovia, 1876

SALVÁ, Vicente: *Gramática castellana según ahora se habla*, Paříž, 1852

SAN PEDRO, Benito de: *Arte del Romance castellano dispuesta según sus principios generales y el uso de los mejores autores*, Valencie, 1769

VALDÉS, Juan de: *Diálogo de la lengua*, 1535

Elektronické zdroje

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CORDE) [en línea]. *Corpus diacrónico del español*. <<http://www.rae.es>> [24.4.2017]

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [en línea]. *Corpus diacrónico del español*. <<http://www.rae.es>> [24.4.2017]

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CORPES XXI) [en línea]. *Corpus diacrónico del español*. <<http://www.rae.es>> [24.4.2017]

AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY: *Internetová jazyková příručka-Ústav pro jazyk český [online]*. [cit. 5. 3. 2017]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: *Diccionario panhispánico de dudas*. [online]. [cit. 25.2.2017]. Dostupné z: <http://www.rae.es/recursos/diccionarios/dpd>

